

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

(א) פסחים 7. מגילה כ.
(ב) [ר"ה לב:ג] (ג) פסחים
נח., (ד) [ב"ב דף טז:ג].
(ה) קידושין 77 פב.,
(ו) פסחים מב., (ז)
צד. ע"ש, (ח) פסחים
נח., (ט) שמות ג טז,
(י) שם יז ה.

ב"ח

(ח) גמ' שנאמר וישם
 אברהם צנקר ויחנש. י"ב
 ס"א וישם אברהם צנקר
 אל המקום אשר עמד
 שם את פני ה'.
 (בראשית יט): (צ) שם
 ממי משחרי כותלי
 ומאי קושא ודילמא:
 (ג) רש"י ד"ה
 משחרי כו' נוטים כללי
 ערב. י"ב ירמיה ו':

[illegible]

צלותיה דאברהם
מבי משחקי פותלי

בז'י. וא"ת הא אחרת
 יקנה יחזק היה אומרה גם
 סאה כלל לכל בני ביתו עד
 ז'. פירש בקונטרס עלוהיה
 מר רבא חנא מאברהם גמר
 חפלה עדיין ואמר רבא

וְיָקָם דָּלָא מְכוּוֵי פִי שְׁלֵי רָו
 כְּעֵטְרוֹס מְרִירָא כִּי צִעְטְרוֹס מְרִירָו
 וְיִצְטְגְגִיחוֹ כִּי וְכִי
 יִרְמֵה אֲרֵי שֶׁלֹּה לְהוֹמֵה מֵאִי
 דִּי־לִמָּא בּוֹתֵלִי
 מִמַּחֲפֵלֵל אֲלֵה כְּדָרְךָ שְׁאִמְרָה
 י בּוֹתֵלִי יֵה הַמְקַדֵּשׁ מֵשׁוֹס
 לְהַשְׁחִיר הַמְּמַהֲרֵן לְהַשְׁחִיר
 שְׁעֵי לְהַשְׁחִיר
 קְרִיאֵי קְרִיאֵי לְהַשְׁחִיר מִתָּן
 אֲדִי וְסִי אֲדִי וְסִי אֲדִי וְסִי
 אֲדִי וְסִי אֲדִי וְסִי אֲדִי וְסִי
 אֲדִי וְסִי אֲדִי וְסִי אֲדִי וְסִי

לֹא שִׁים גַּם יָדָךְ פֶּתַח
וְתוֹלָתִי: וּבְרַשִׁית כֹּה הָאֵל.

היה שנאמר וידו כי וכן צחק יעקב אבינו וכן ויושב
(ועני ישראל כבוד מוזקן אליעזר עבד אברהם וכן
שנאמר ויאמר אברהם אל עבדו וכן ביתו המושל
אליעזר אי"ר אלעזר שדולה ומשקה מתורתי של רב
תורה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'
איכא נמי מילה ואימא שעב מצות ומילה אי"ר
קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין¹⁰ שנאמר תור
בן שמואל אומר וכו' והוא אמר הן: מאן אמר הן
הך דקאי אארעא מנא דע איבעית אימא הך דקאי
אימא הך דקאי אייגרא אמר איהו האד פני כל
איהו הן ואיבעית אימא הך דקאי אארעא אמר
הן: ולמה הוצרכו לכך וכו': ומי מיהלף והתניא
חמה תימור של לבנה מתמר ועולה במקל תימור
יום המעונן היה ומפציע לכאן ולכאן אמר רב פפא
מינה לשמוחי עורות אי נמי¹¹ לכדרש רבא אשה
והוא¹² דשימשא קשי משימשא וסימנך דנא דר

[illegible]

עין משפט‏¹‏ **נר מצוה**

¹ א מיי"פ ה' מהלכות תמידין הלכה יג: ‏

סמל חנוכה

רבינו חננאל

תני אבוא דר' אבון לא זו בלבד אלא אפילו מנחה שנקמצה בלילה חשוק. כלומר כיון שנתקדשה שלא בזמנה נפסלה דכלי שירת מקדשין אפילו שלא בזמן. ומותבינן עליה הא דתניא זה הכלל כל הקרב ביום קדוש ביום כל הקרב בלילה קדוש בין ביום ובין בלילה הנה הקרב ביום. ביום הוא שמתקדש ואינו קדוש בלילה ודחין דלמי אינו קדוש בלילה ליקרב (ביום) אבל קדוש בלילה תפסל. וגרסינן בתמורה בתחלת י"ש בקרבנות היחיד וכו' ומנחתם ונסכיהם בלילה כלומר כשרין אפילו בלילה. ואקשינן ונסבין מי מקריבין בלילה והתניא אין לי אלא דברים שדרכן להקרב בלילה כגון אברים ופדרים שמעלין ומקטירין מבוא השמש ומתעליין והולכין כל הלילה בדבים שדרכן להקריב ביום כגון הקומץ והלבונה כו'. אמר רב פפא נודמנו לו נסכין הבאין בפני עצמן מקדשין ומקריבין בלילה. תניא נמי הכי כל הקרב ביום קדוש ביום כו' אמר רב אדא בר אהבה ועלות השחר פוסלת בהן כאברים: מתיב רב זירא סידר את הלחם ואת הבזיכין אחר שבת והקטי' את הבזיכין בשבת [פסולתו?]. כיצד יעשה יניחנו הלחם על השלחן לשבת הבאה. שאפילו הוא על השלחן אין בכך מקדשין שלא בזמן יקדש הלחם ופסל. ולמה הוא כשר לשבת הבאה ועמדה התויבחה: ופרקינן לילה אין מחוסר זמן לפיכך נקדש ונפסל יום מחוסר זמן. פי' כתיב ביום השבת ביום השבת יערכנו וכיון שעבר השבת ולא ערכו אלא למחר ביום ראשון נעשה מחוסר זמן ולא קדש כלל אלא מניחו בשלחן וכשיגיע השבת נמצא כאלו עכשיו ערכו ובשבת אחרת מפרקן.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה א"א אפי' עולת העוף שנמלקה וכו'. והא דפריך והא אין מביאין קדשים לבית הפסול. עין משנה למנ"כ פ"א ה"ג מהל' תמידין ומוספין:

סמל חנוכה

ליקושי רש"י

^[נדרס בסוף המסכת]

סמל חנוכה

הגהות וציונים

[א] [במנחות ק ע"ב איתא רבא] (גליון): [ב] ראשונים ובתי"ב רב אשי: [ג] צ"ל **מתניתא** (גליון): [ד] "ליקרב" ליתא בדפו"י, ולפי' תחילת הדבור "אינו קדוש": [ה] בכת"י נוסף

הוא: [ו] רש"י ישן (גליון) העתיקו מהרש"א, וכן הביא בריטב"א בשם רש"י. בספר הישר (מהד' וויען סי' תקסג-ד ומהד' ירושלים סי' תשעב) מביא לשון זה מרשב"ם: [ז] צ"ל יקדש (רש"י, וכו' בכת"י): [ח] נדצ"ל ותהיה (רש"י). קצת כתי" ו**התם**: [ט] כתי" שאין זמנו ליקדש: [י] נדצ"ל דלשחרית (באה"מ): [יא] כתי" שלא מרעת: [לב] ס"א ל"ג (גליון) מהרש"א עי"ש: [מ] נוסף בחנם, כמ"ש בראשונים שר"ח ל"ג פסולה: [נ] צ"ל ביון **שנתקדשו** (גליון): [ס] צ"ל **מו"א** (גליון): [ע] צ"ל **אפי' דהו** (גליון): [פ] צ"ל **איפסלו דהו** (גליון):

כען ונגדי כהונה לסדרו וכיון שנעשה שלא כדין הי' כאלו סידרו הקוף אצל גבי מים יכול להניחם וז' ככלי שרת וכן גבי מנחה יוכל ז' לקדשה ככלי שרת דמקמינה וואלקין מנחת כהונה^[?] ולכן לא הי' כמו שסידרו הקוף ואין להקשות על מהתב בשמן מלמד שטעונה כלי ואי אפי' ליה מאחמול יפסל בלינה ולמה ידעו שנת כשכל זה והלא נעשה כמי שסדרו הקוף כי מטי' צי' שימשי' דהא לאו קושא' היא דכיון דשרינן מן התורה ליחנס ככלי שרת באפייה א"צ מקדש להו תנור דקין כמנז' ומנס' ויפסלו בלינה אצל קשה מדאמרינן פסוק שחי' הלאה^[?] רבי יהודה סבר כמל' אשכחינהו דקאפו ליה א"ל דרך חול קאפיתו ליה אף כי היום יקדש ככלי איפסל ליה בלינה והיה לכס' לדמות שנת באפייהו ואיך נפסל בלינה הלא כיון שאין זמנו אלא בשנת אין נפסל בלינה וי"ל לדגריהס קאמר להו לדגריכס שאחס סוגריס שדינו לאפות מערב שנת לדדי' שאני סוגר שדינו ליתנו כלי שרת מדי' שנאפה איפסלי ליה בלינה. הר"ר אלחנן וכו' רבי: ב"ש הויפ"כ רגליו טעון מבי"דה. ככהן המשמש צבית המקדש מיירי והולך להק' רגליו באלמנ' היום דאי בתחילה כניסותו לעזרה חנן כסמון דנלאו הכי לריך טבילה אצל קידוש ידים היינו טעמא דמיסך רגליו דבר מיאוס הוא מאד ונריך לקדש ידיו ורגליו אצל מטיל מים אין זה דבר מיאוס כל כך דלמר בצרכות (דף נג:) דלפילו בשעה שמטיל מים יכול לאחוז ספר תורה בידו:

כ"ט:

פסח צין לשמן צין שלא לשמן פטור ומפרש טעמא בגמ' (שם סד.) דצומן דמיחייב אזנח לא מיחייב אזנחים ומאי אליטריך לההוא טעמא חיפוק ליה דפטור משום דזנחים פסולין הן כיון דשחטן צומן פסח דהוי צתר תמיד של צין הערצים כי היכי דפטור התם פסח ששחטו צמועד לשמו על החמץ משום דזנח פסול

הוא אצל למאי דפרישית דכשנשחט הזנח קודם התמיד של שחר או אחר תמיד של צין הערצים שאסרו חכמים לזרוק הדם משום גזירה וממילא מיפסל זינחא הוה ניחא אצל לשון המוספתא משמע דאפילו אס זרק הדם דזיעעד ועשה כל מלואתו אפילו הכי פסולין דקמני שהקרינן ולא קמני ששחטן ואי מדרבנן אמאי פסולין ונראה דפסולין דקאמר היינו הצצר מלאכול אצל צעלים נתכפרו כדאשכחן כי האי גוונא צפ"צ דזנחים (דף טו:) נתנו על גבי הכבש שלא כנגד היסוד וכו' עד פסול ואמר שמואל פסול הצצר אצל צעלים נתכפרו והיה נראה לדקדק דלא מיפסל אחר התמיד כדמתן צס"פ מי שהיה טמא (פסחים דף נא.) פסח שנתערב בצכור אס' תצורת כהנים יאכלו ונתערב מחיים קאמר מדפריך עלה צגמ' והא אין מציאין קדשים לצית הפסול אלמא לא מיפסיל אחר תמיד מיהו מלינו לדמות דפסח דהתם היינו מותר פסח דהוי שלמים^[?] ושחט להו קודם לתמיד של צין הערצים לצי' הפסול היינו שממעט צאכילה

מותר פסח שנאכל לזרים ואוכלו כצכורים שאין נאכלים אלא לכהנים והוה לן למימר ירעה ולשון תצורה קשה דמשמע פסח ממש שנימנין עליו תצורות תצורות ועוד אמר צפרק האשה צפסחים (דף פס:) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן ונמלא יצלת צאחד מהן כו' דפטורין מלעשות פסח שני משום דלא אפשר ופריך ליימי פסח ולייתי צשלמים ומאי קושא' לישי משום דאפילו פסח שני זמניה צתר תמיד דכתיב ציה^[?] צין הערצים כמו פסח ראשון ועוד דלא חשיב להא התם צפרק מי שהיה טמא (שם דף נה.) דצצרים צצין ראשון לשני וא"כ לא אפשר לאתנויי צשלמים דפסולין אחר תמיד של צין הערצים וליכא למימר משום דלחי עשה דפסח שיס צו כרת ודחי עשה דהשלמה דלית ציה כרת כדאמר צר"פ תמיד נשחט (שם נט.) דהא ליכא הכא כרת דצכל חדא וחדא מינייהו איכא למימר שמה הוא מן הרוב שכצר ילאו ומיהו אפילו לא יהא נפסל אחר התמיד קשה דמ"מ לכתחילה אסור מדלאורייתא ואי אמרינן דפסח שני מצי לאקדומיה לתמיד כיון דלא כתיב צערב אלא צין הערצים דהיינו טעמא דפסח ראשון קרב אחר התמיד דרשינן יאותר דבר שנאמר צו צערב וצין הערצים לדבר שלא נאמר צו אלא צין הערצים" אצל פסח שני הי' מינייהו דצעי קדים ועציד צרישא והא דלא חשיב צהדי דצרים צצין ראשון לשני יס לומר תנא ושייר דהא נמי שייר כרת דאיכא למ"ד (שם דף נג.) חייב כרת על הראשון ולא על השני ואיכא למ"ד^[?] נשים צראשון חוצה צשני רשות או ניחא הא דפריך ליימי ולייתי^[?]:

נהדריה ונקמציה ביממא וכו' ב"י שרת מקדשין ש"א בזמנו. קשה מגליה דמקדשי שלא בזמנו והא לא קמני אלא נקמנא וכיון דלאו מוסיפין על הצרייתא שקדש הקומץ א"כ נוסיק נמי ונימא

דמיירי שהקטיר הקומץ צלילה ולהכי תנא לצית השריפה אצל משום קידוש קומץ לחודיה לא הוי אמרינן תנא לצית השריפה וי"ל אי מיירי כשנקמנא וקידש קומניה ותו לא או קאמר שפיר ולא זו צלצד דכתיב ציה צהדיא^[?] ציום וצחכס יאכל אלא אפילו מליקה ולא מיציעיא מליקה דדמיא קנח לזנח שכן מיני דמים אלא אפילו נקמנא וקדש הקומץ צלילה דאע"ג דלא כתיב צה ציום צהדיא תנא לצית השריפה אצל אי הוה אמרינן דהקטיר קומנא איפכא מיציעיא ליה דטפי פשיטא לן דהקטרט קומץ ציום ממליקה דכתיב^[?] זאת התורה לעולה למנחה וגו' וכתיב צתריה ציום צותו להקריב^[?] ועיקר לשון הקרצה היינו הקטרה ומיהו צחנס דחך רש"י לפרש כן בצקידוש קומץ איירי דאיכא למימר דלא נתקדש הקומץ אלא המנחה נתקדשה ככלי ונקמנא צלילה ופרריך ונהדר ונקמנא ציממא ומשני כיון דהמנחה נתקדשה ככלי נפסלת צעמוד השחר כדין כל קידוש כלי וק"ל צלא נקמנא נמי תנא לצית השריפה כיון דנתקדשה ככלי וי"ל אי לא נקמנא לא תנא לצית השריפה צלילה עד שמיפסל צעמוד השחר אצל השחא דנקמנא צלילה תנא לאלתר לצית השריפה ולא צני עיטור צורה: **כמו** שפידרו הקוף. הא דלא אמרינן נמי הכי לעיל כיון שקידשו שלא כמלואתו נעשה כמו שנתנו שם הקוף יס לומר דהתם נתכוון לקדש שכסצר היה שהוא יום דומיא דמתניתין שעלה מאור הלצנה וכו' אצל הכא כיון דצכוונה עשה וידע שסידרו שלא כמלואתו נעשה כמו שסידרו הקוף:

כען ונגדי כהונה לסדרו וכיון שנעשה שלא כדין הי' כאלו סידרו הקוף אצל גבי מים יכול להניחם וז' ככלי שרת וכן גבי מנחה יוכל ז' לקדשה ככלי שרת דמקמינה וואלקין מנחת כהונה^[?] ולכן לא הי' כמו שסידרו הקוף ואין להקשות על מהתב בשמן מלמד שטעונה כלי ואי אפי' ליה מאחמול יפסל בלינה ולמה ידעו שנת כשכל זה והלא נעשה כמי שסדרו הקוף כי מטי' צי' שימשי' דהא לאו קושא' היא דכיון דשרינן מן התורה ליחנס ככלי שרת באפייה א"צ מקדש להו תנור דקין כמנז' ומנס' ויפסלו בלינה אצל קשה מדאמרינן פסוק שחי' הלאה^[?] רבי יהודה סבר כמל' אשכחינהו דקאפו ליה א"ל דרך חול קאפיתו ליה אף כי היום יקדש ככלי איפסל ליה בלינה והיה לכס' לדמות שנת באפייהו ואיך נפסל בלינה הלא כיון שאין זמנו אלא בשנת אין נפסל בלינה וי"ל לדגריהס קאמר להו לדגריכס שאחס סוגריס שדינו לאפות מערב שנת לדדי' שאני סוגר שדינו ליתנו כלי שרת מדי' שנאפה איפסלי ליה בלינה. הר"ר אלחנן וכו' רבי: ב"ש הויפ"כ רגליו טעון מבי"דה. ככהן המשמש צבית המקדש מיירי והולך להק' רגליו באלמנ' היום דאי בתחילה כניסותו לעזרה חנן כסמון דנלאו הכי לריך טבילה אצל קידוש ידים היינו טעמא דמיסך רגליו דבר מיאוס הוא מאד ונריך לקדש ידיו ורגליו אצל מטיל מים אין זה דבר מיאוס כל כך דלמר בצרכות (דף נג:) דלפילו בשעה שמטיל מים יכול לאחוז ספר תורה בידו:

אמר להם הממונה פרק שלישי יומא

הוא תני דה. להא מתניתין^[?] והוא אמר לה האי תירווא מדעתו: ב"י שרת מקדשין ש"א בזמנו. והקומץ טעון מתן כלי וכיון שקדש הקומץ ככלי לשם קומץ אינו חוזר להיות טבל כמנחה שלא נקמנא ועל כרחיה מאחר שזה קרוי קומץ אינך הוו שירים: ב"י הקרב ביום. כגון המנחות (צ) והלצנה והדס והקטורת:

קדוש. ככלי שרת ציום ליקדש קדושת הגוף: ב"י הקרב בלי"דה. כגון מנחת נסכים דלאמר מר (מנחות מד:) ומנחתם ונסכיהם אפילו צלילה: קדוש. ככלי שרת קדושת הגוף אס נתנו צהן צלילה: קתני מידה ב"י הקרב ביום קדוש ביום אב"י בלי"דה ד"א. אינו קדוש: ד"יקרב.^[?] להיות כשר ליקרב אצל קדוש^[?] להיות מוכשר צאותה קדושה ליפסל צטצול יוס וצמחוסר כפורים אס נגע צו וצינא אס ילא וצלינה אס לן וזו גס היא נפסלת צלינה דק"ל צצנחים (דף פו.) עמוד השחר עושה לינה ונפסלת צקמינת לינה שאין חוזרת עוד לטצלה: פפול"ה. שלא נסדרה צצצת לעמוד שס צצצת ימים כמשפטה והרי היא ממחוסרת זמן^[?] ול"נ דל"ג פסולה דהא מסקנא דשמעתין לא חשיב סידור יוס ראשון סידור אלא כסידרו הקוף וכמונח צקופסא דמי ולמה יפסל הלחם צהקטרט הצזיכין והלא לא קידש השלחן ללחם כלל אא"כ פירקו צצצת הצאה ויחזור ויסדרנו והכי מוכח נמי מדקמני כיצד יעשה אלמא יס תקנה לדבר וה"נ גרים צפירוש ר"ח איס רומי מתיב רבי זירא כו' והקטיר הצזיכין צצצת כיצד יעשה וכו' ורצותא הוא דנקיט אע"ג דהקטיר הצזיכין צצצת כמו שרגילין לעשות יציא צזיכין אחרים ויסדר עס הלחם]: כיצד יעשה יניחנו. על השלחן עד צצת הצאה: תיקדש ותיפסל. כיון דכלי שרת מקדשין שלא בזמנו ליפסל ויקדש"י השלחן את הלחם מאחד צצצת ליפסול צסידור שלא בזמנו: אמר רבא האי דקא מותיב שפיר קא מותיב ואבוא דרבי אבין. דמוצגי ליה מנייה לאו שמעתתא דאמוראי אמר דימנא דאיתותב אלא מתניתא תנא ונריכין אנו ליישב דלא ליקשו מתניתא אהדדי ותרגינהו הכי קסבר תנא דאצוה דר' אצין לילה לא הוי חסרון זמן הואיל והיתה^[?] ראויה ליקדש ככלי שרת שחרית הלכך כלי שרת מקדשין הקומץ צלילה: אב"י יום מחוסר זמן. דבר שאין זמנו היום עד מחר והרי הוא מחוסר זמן יוס שלס הוי חסרון זמן וכ"ס זה שאינו^[?] זמנו לקדש עד יוס השצת: בי מצי' בי שמישי. דלילי צצת שהיא ראויה לקדש מחר תקדש על השלחן דקאמרת לילה אין מחוסר זמן ותיפסל משום סידור לילה ולשחרית^[?] נפסל צלינה: שקדם ופי"קו. סמוך לחשיכה ערב צצת: ש"א כמצותו. צחסרון זמן: נעשה כמו שפידרו הקוף. שלא מדעתו^[?] שהרי נסדר קודם ליל צצת על השלחן צצעה שהוא מחוסר זמן (ג) דלא דמי לקומץ שנקמץ צלילה ולחם שנסדר צליל צצת דלאו מחוסר זמן הוא וקדוש ליפסל (ועתה צצצת כשמגיע זמן עריכת לחם הפנים הכהן יכנס שחרית ויסלק ויסדר שנית^[?]) וכשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד שיסלקנו ממנו ויחזור ויסדרנו:

מלואה

דמיירי שהקטיר הקומץ צלילה ולהכי תנא לצית השריפה אצל משום קידוש קומץ לחודיה לא הוי אמרינן תנא לצית השריפה וי"ל אי מיירי כשנקמנא וקידש קומניה ותו לא או קאמר שפיר ולא זו צלצד דכתיב ציה צהדיא^[?] ציום וצחכס יאכל אלא אפילו מליקה ולא מיציעיא מליקה דדמיא קנח לזנח שכן מיני דמים אלא אפילו נקמנא וקדש הקומץ צלילה דאע"ג דלא כתיב צה ציום צהדיא תנא לצית השריפה אצל אי הוה אמרינן דהקטיר קומנא איפכא מיציעיא ליה דטפי פשיטא לן דהקטרט קומץ ציום ממליקה דכתיב^[?] זאת התורה לעולה למנחה וגו' וכתיב צתריה ציום צותו להקריב^[?] ועיקר לשון הקרצה היינו הקטרה ומיהו צחנס דחך רש"י לפרש כן בצקידוש קומץ איירי דאיכא למימר דלא נתקדש הקומץ אלא המנחה נתקדשה ככלי ונקמנא צלילה ופרריך ונהדר ונקמנא ציממא ומשני כיון דהמנחה נתקדשה ככלי נפסלת צעמוד השחר כדין כל קידוש כלי וק"ל צלא נקמנא נמי תנא לצית השריפה כיון דנתקדשה ככלי וי"ל אי לא נקמנא לא תנא לצית השריפה צלילה עד שמיפסל צעמוד השחר אצל השחא דנקמנא צלילה תנא לאלתר לצית השריפה ולא צני עיטור צורה: **כמו** שפידרו הקוף. הא דלא אמרינן נמי הכי לעיל כיון שקידשו שלא כמלואתו נעשה כמו שנתנו שם הקוף יס לומר דהתם נתכוון לקדש שכסצר היה שהוא יום דומיא דמתניתין שעלה מאור הלצנה וכו' אצל הכא כיון דצכוונה עשה וידע שסידרו שלא כמלואתו נעשה כמו שסידרו הקוף:

מלואה

כדפרישית: נעשה כמי שפידרו הקוף ו"א מויפסל בהבי. וא"ת מדאמרינן בסוף לולב וערבה (דף פח:) גבי כמעשהו כחול כו' שהי' מציאס מים לניסוך צבתיא שאינה מקודשת ופריך צגמרא (דף מט:) ועתי' צנתקדשת אמר ועירי זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת ואי אייתי ליה מאחמול יפסל להו בלינה והאיך יפסלו בלינה הלא אין כלי שרת מקדשין שלא בזמנס מכל מקום צנתקדשה^[?] ככלי שרת מצטוד יוס למה לא חופסל צקמינת לינה לרבנן דצן צחירא צפ"ק דמנחות (דף א.) דלית להו יחזור ויקומין י"ל דהיכא דלא נתקדשה מצטוד יוס מיהא פריך שפיר דכאלו קמנא צעודה חולין הוי ועוד אפילו נתקדשה מצטוד יוס חשונה צלילה מיהא כמנחה ככלי חול הואיל ואינה ראויה להחקש צלילה: והקטיר את הבזיכין בשבת פפול"ה. פירוש הקטרותו פסולה ולא הותר כלל הלחם ע"י הקטרת הצזיכין אצל צפירוש ר"ח ל"ג פסולה אצל אחי שפיר

כדפרישית: נעשה כמי שפידרו הקוף ו"א מויפסל בהבי. וא"ת מדאמרינן בסוף לולב וערבה (דף פח:) גבי כמעשהו כחול כו' שהי' מציאס מים לניסוך צבתיא שאינה מקודשת ופריך צגמרא (דף מט:) ועתי' צנתקדשת אמר ועירי זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת ואי אייתי ליה מאחמול יפסל להו בלינה והאיך יפסלו בלינה הלא אין כלי שרת מקדשין שלא בזמנס וכי מטי' צי' שמשי' ליהוי כמו שסידרו הקוף כיון שלא צחנס בזמנס כדאמרינן הכא וי"ל דסבירא ליה לרב אשי דהכא כשאר אמוראי דהתם אי נמי הואיל ואס מנא^[?] לזרך אוחו יוס כגון אס היה התג גס צאזוח יוס הוי מתקדשות כי מטא צי שימשי' לא ליהוי כמי שסידרן הקוף כמו צלחם הפנים שכשנחסם שס לא היה זמנס כלל אי נמי שאני גבי לחם הפנים שצריך שיהיה זמנו מנחה יכול ז' לקדשה ככלי שרת דמקמינה וואלקין מנחת כהונה^[?] ולכן לא הי' כמו שסידרו הקוף ואין להקשות על מהתב בשמן מלמד שטעונה כלי ואי אפי' ליה מאחמול יפסל בלינה ולמה ידעו שנת כשכל זה והלא נעשה כמי שסדרו הקוף כי מטי' צי' שימשי' דהא לאו קושא' היא דכיון דשרינן מן התורה ליחנס ככלי שרת באפייה א"צ מקדש להו תנור דקין כמנז' ומנס' ויפסלו בלינה אצל קשה מדאמרינן פסוק שחי' הלאה^[?] רבי יהודה סבר כמל' אשכחינהו דקאפו ליה א"ל דרך חול קאפיתו ליה אף כי היום יקדש ככלי איפסל ליה בלינה והיה לכס' לדמות שנת באפייהו ואיך נפסל בלינה הלא כיון שאין זמנו אלא בשנת אין נפסל בלינה וי"ל לדגריהס קאמר להו לדגריכס שאחס סוגריס שדינו לאפות מערב שנת לדדי' שאני סוגר שדינו ליתנו כלי שרת מדי' שנאפה איפסלי ליה בלינה. הר"ר אלחנן וכו' רבי: ב"ש הויפ"כ רגליו טעון מבי"דה. ככהן המשמש צבית המקדש מיירי והולך להק' רגליו באלמנ' היום דאי בתחילה כניסותו לעזרה חנן כסמון דנלאו הכי לריך טבילה אצל קידוש ידים היינו טעמא דמיסך רגליו דבר מיאוס הוא מאד ונריך לקדש ידיו ורגליו אצל מטיל מים אין זה דבר מיאוס כל כך דלמר בצרכות (דף נג:) דלפילו בשעה שמטיל מים יכול לאחוז ספר תורה בידו:

מפורת הש"ס‏¹‏ **עם הוספות**

[א] תמורה יד. [נמנחות ק.]. [ב] מנחות ג. ק. [ג] [זבחים דף פ.]. [ד] [מגיגה דף ט: וש"נ]. [ה] [זבחים ז.]. [ו] במדבר ט ג. [ז] פסחים נט., [ח] שם נא., [ט] ע"ע רש"י ותוס' הוריות ד רע"א, י' ויקרא יט ג. [כ] ויקרא ז לו-לח., [ל] עי' [זבחים דף צט., [מ] מנחות ט., [נ] מנחות צה ע"ב.

סמל חנוכה

הגהות הב"ח

[א] גמ' וכל הקרב צלילה קדוש צין ציום וצין צלילה כו' כצ"ל ותיבות "קדוש צלילה וכל הקרב צין ציום וצין צלילה" נמחק: [ב] רש"י ד"ה כל הקרב ציום כגון המנחות. צ"צ עיין ר"פ שני דתמורה דפריך מנחות אמנחות ומשני ליה: [ג] ד"ה נעשה כמו כו' בשעה שהוא מחוסר זמן ועתה בשבת כשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד ויסדרנו והכהן יכנס בשבת שחרית ויסלקנו ויסדרנו דלא דמי לקומץ שנקמץ צלילה ולחם שנסדר צליל צצת דלאו מחוסר זמן הוא וקדוש ליפסל הס"ד:

סמל חנוכה

הגהות

מהר"ב רינשבורג

[א] גמ' וב"י הקרב בלי"דה קדוש בלי"דה. צ"צ לפרש"י דמנחת נסכים היא הא נמי קדוש צין ציום וצין צלילה ועיין יד יוד שהרגיש מזה ולא ראה דנתמורה י"ד ע"צ הגי' וכל הקרב צלילה קדוש צין ציום וצין צלילה וא"ת רך חרי צבי מנחה וא"צ לצנא הג' דקרב ציום וצלילה קדוש צין ציום וצין צלילה דכ"ס הוא מקרב צלילה וזה כיוון ופשוט ולכן אין להשגיח מה דכאן וצמנחות דף ק ע"א וצתמורה דף יד ע"א גרסי' תלחא צבי כי העיקר כהגי' צתמורה דף יד ע"ב:

סמל חנוכה

תוספות ישנים

ציהדריה וא"ת נהי דכלי שרת אין מקדשין אלא בזמנס מכל מקום צנתקדשה^[?] ככלי שרת מצטוד יוס למה לא חופסל צקמינת לינה לרבנן דצן צחירא צפ"ק דמנחות (דף א.) דלית להו יחזור ויקומין י"ל דהיכא דלא נתקדשה מצטוד יוס מיהא פריך שפיר דכאלו קמנא צעודה חולין הוי ועוד אפילו נתקדשה מצטוד יוס חשונה צלילה מיהא כמנחה ככלי חול הואיל ואינה ראויה להחקש צלילה: והקטיר את הבזיכין בשבת פפול"ה. פירוש הקטרותו פסולה ולא הותר כלל הלחם ע"י הקטרת הצזיכין אצל צפירוש ר"ח ל"ג פסולה אצל אחי שפיר

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לעיל כו: ע"ש וט"ג], ב) [לעיל כד: ג] [לעיל כב: כו: ג], ד) [לעיל=מנחות ק, ה] [ע"י תוס' מנחות ק, ד"ה אמר להם ותוס' לעיל טו: ד"ה אמר ותוס' סוטה מב, ד"ה סגן], ו) זמח"ס כ:, ז) לעיל דף כד:, ח) סנהדרין יט, ועי' רש"י ברכות יא: ד"ה אמר, ט) מגילה כ:, י) בט סע"א, יב) עי' לעיל כו:, ג) לעיל כה:, ד) לעיל דף יא,, ה) בראשית יט כז, ו) עי' רש"י שם פסוק יז, ז) לשה"כ מלכים א' ה, ח, כח, ט) טו: ד"ה הממונה ועי"ש גם בתוס', י) פ"ה מ"א, ק) לקמן עמוד ב.

תוספות

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה והרי איברים כו' הדשן הכה דהא אוקמינן להו לגבי פלוגמיהו דרצ: (ב) רש"י ד"ה מיסך רגליו כו' כורע על גביו ומכסה את גופו ואת רגליו:

תוספות

תוספות ישנים

פרק ג אמר ד'הם הממונה. פירש בקונטרס גם כאן ממונה הוא הסגן ואינו נראה כדפירשתי לעיל^[פ] אלא אדם אשר היה שהיה ממונה על כך: מתיא בן שמואל אומר האיר, פירש"י מנחות פרק שמי הלום (דף ק:) שהוא היה ממונה על הפייסות והיה אומר כן צבת המקדש ואמנם כן הוא שממונה עליהם היה כדמשמע מנחת שקלים^[ק] (דף ו.) דקרי ליה ממונה על הפייסות והיה אומר כן צבת המקדש וכן בגמרא^[פ] דקאמר מתיא בן שמואל על הפייסות וה"ר יצ"ן ראימי שפי' מתיא בן שמואל אומר הכי אומר הרואה ואין נראה לרבי דהא מסתמא אותו שהיה ממונה על הפייסות הוא שעומד לארעא ואומר להם לאו ואלו כו' וא"כ חפשות הא דמביעין לן בגמרא^[פ] מי אומר האיר פני מזרח אי דקאי לארעא אי דקאי לאגרא ותפשות דהיינו דקאי לארעא ובגמרא צבתייתא ה"ג מתיא בן שמואל (אומר) הממונה על הפייסות אומר כו' דהוא צעמיו היה ממונה על הפייסות כדפרי' ועוד למע הוזכר ממונה על הפייסות במילתיה דמתיא בן שמואל יותר מנשאר דבני התנאים אלא ש"מ כדפי' וגם רבתי מאיר כוומיה גס:

תוספות

הגהות וצינונים

א) א"א רש"י (גליון): ב) [במנחות ק ע"א איתא מתיא] (גליון): ג) יש להוסיף ובי' (באה"מ, וכו"ה בכת"י): ד) [צ"ל דידה] (גליון): ה) כת"י אומר: ו) כת"י ולמה:

ז) צ"ל תימזר (מנחה משיב נפש, וכו"ה בכת"י ובכרינו יהונתן, ועי' רש"ש שמגיה אור) כמו לקמן ע"ב: ח) כת"י ורבינו יהונתן חשביו: ט) יש להוסיף ומיהו בדאמרינן אף אנן, והר"א עד סוף הפרק (באה"מ): י) יש להוסיף ופריך יפיסו לה, והר"א (באה"מ): יא) לבאה"מ יש להוסיף ועתה נחזור לסיומא דלעיל דמאיכא: יב) צ"ל חוזר (שיח צחק). ולבאה"מ התיבות "ועתה נחזור לסיומא דלעיל" אינם שייכות כאן אלא לעיל כמ"ש באות הקודם, וכאן צ"ל מאיכא דאמרי ומכח קושיא: יג) יש להוסיף קאמר (באה"מ): יד) [צ"ל ודפריך] (באה"מ):

תוספות

טו) [צ"ל עיקר (שם): טז) [שייך לעמוד ב] (גליון):

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

בראשונה

תוספות

תוספות

והרי איברים ופדרים. לא גרסינן כלוילי הך גירסא דאיצרים ותרומת הדשן הכה דהא (ה) מנינן להו לגבי פלוגמיהו דרצ ולו^א בעבודה שאין אחריה עבודה ואגב שיטפא דריהטא דגירסא דלעיל דלישנא קמא דרבי זירא דהר וגרסינהו בלישנא בתרא וה"ג^ב יש לך עבודה שיש אחריה עבודה ופסולה

כזר אלא אי איתמר כו': הוא"ץ ועבודה תמה. דשלים ליה סידור: למימרא דעבודה תמה צעי פייס כו' עד משום מעשה שהיה לא גרסינן: אף אנן נמי תנינא. דסידור גזירין עבודה תמה היא כרבי יוחנן ודלא כרבי ולי^ו דלא מנו לה בעבודה שזר חייב עליה משום דיש אחריה סידור איצרים: ואילו זמן שני גזירין לא קתני. אלמא עבודת לילה היא והוא גמר סידור מערכה וסידור האיצרים שהוא עבודת יום תחילת עבודה אחרת היא ולא גמר סידור המערכה היא:

הדרן עלך בראשונה

אמר ד'הם הממונה. הוא הסגן^א: צאו וראו. על הסומה או

על הגג: **זמן השחיטה. שחיטת התמיד כלומר אם האיר המזרח שהשחיטה פסולה צלילה דכחמיצ** (ויקרא יט) **ציום זמחמס^ב**: הירואה.

זה שעלה לגג: ברקאי. לשון זוהר כמו למען היות^א לה צרק (יחזקאל כא) האירו צרכים (מהלל ט): עד שהוא בחברון. עד שגראה הלוהר עד חצרון: והוא אמר^ב ד'הן הן. מפרש בגמרא: ד'מה^א הוצרכו ל'כך. לעלות לגג ולראות: ע'לה מאור ה'לבנה. ממה תואר^א הלכנה סמוך לשחרית: ודימו. ומישצו^ב: והוציאוהו לבית השריפה. כשהצטו שנסחט צלילה: הורידו כ"ג כו'. מפרש לה בגמ'^א: **מיסך רג'יו. נקצם הגדולים. ולשון מיסך כמו חילן המיסך על הארץ** (מיר דף נד: נד:) לפי שהלריך לנקצם גדולים כורע על גביו ומכסה (ג) גופו את רגליו וכן נשאלו כתיב (שמואל א נד) ושם מערה ויצא שאלו להסך את רגליו: קידוש ידים ורג'לים. מן הכיור:

שהיא עבודת יום כו' כדלעיל אלא שהש"ס מאריך לדקדק יותר צמילתיה דרצא למימרא דעבודה תמה צעיא פייס ואף אכן נמי תנינא דקא' מסייע למילתיה דרבי יוחנן וכיון דדחי ליה לסייעתא תו לא מתוקמא מילתיה דרבי יוחנן מכח קשיא דרצא להכי ז'ל אלא אי איתמר הכי איתמר כדלעיל לפי שהיא עבודת יום והשתא לא מצי למיפרכ' יפיסו לה צפני ענמה דטוצא איכא עבודת יום שאין מפייסין לה צפני ענמה וא"ת ה"נ איכא ניסוך היין והמים שהן עבודות תמות ואין מפייסין להן צפני ענמן י"ל כיון דיש אחריהן כמה עבודות צו ציום אין מפייסין להו צפני ענמם אצל סידור שני גזירין אין אחריהן עבודה עוד כל אותה הלילה ולהכי הוה לן למימר דחשיצא כולי האי להפיס עליה צפני ענמה ופריך והרי איצרים ופדרים כו' ומשני סוף עבודה דיממא היא ואין עוד עבודה אחריה צו ציום ולהכי מפייסין לה צפני ענמה לפי דצפייס דשחרית היו מפייסין נמי לאיצרי תמיד של צין הערצים והנך איצרים אין אחריהם עבודה כל אותו היום ופרין^ב והרי שחיטה דמפיס לה צפני ענמה דעיקר^א הפייס הוה [מין] שוחט ושאר אחיו הכהנים נמשכין עמו^ג אגב גררא דידיה:

הדרן עלך בראשונה

אמר ד'הם הממונה צאו וראו כו'.^א שנאמר וישכם אברהם בבקר. צפ"ק דפסחים (דף ד. טס) פריך וניצדוק מנפרא מי לא תניא כל היום כשר למילה אלא שהורזין מקדימין שנאמר וישכם אברהם וגו' ותימה היכי גמר מהכא דאין ורזין מקדימין מאורתא דלמא מה שאצרהם לא עמד צלילה משום דת"ח לא ילא יחידי צלילה כדאמר צפרק גיד הנשה (תולין דף נא.) וי"ל דמש"ה לא היה אצרהם נמנע מלהשכים צלילה כיון דשלוחי מנזה אינן ניווקין^א מיהו קשה דהיא גופה דלא ילא יחידי צלילה מוישכם אצרהם צצקר יליף התם ועוד קשיא כיון דשלוחי מנזה אינן ניווקין למע נמנע מלהשכים צלילה מתוך דת"ח אל ילא יחידי וי"ל דתרי וישכם כתיב חד צעקידה וחד כשהתפלל על קדום^א והכא מיימי קרא דעקידה הלכך פריך שפיר מינה צפסחים דאי ורזין מקדימין למנזת מאורתא א"כ אצרהם נמי לקדום צאורתא שהרי לא היה ירא כלום חדא דשלוחי מנזה אינן ניווקין ועוד דשני נעריי עמו הוו וצפרק גיד הנשה (טז) מיימי קרא דקדום דהתם יחידי הוה שלא יראו צמפלתה של קדום כדאשכחן צאשתו של לוט^א ולא הוה נמי שליח מנזה כי לא היה חפץ הקצ"ה שישא צעדס רנה ותפלה^א:

ז) צ"ל תימזר (מנחה משיב נפש, וכו"ה בכת"י ובכרינו יהונתן, ועי' רש"ש שמגיה אור) כמו לקמן ע"ב: ח) כת"י ורבינו יהונתן חשביו: ט) יש להוסיף ומיהו בדאמרינן אף אנן, והר"א עד סוף הפרק (באה"מ): י) יש להוסיף ופריך יפיסו לה, והר"א (באה"מ): יא) לבאה"מ יש להוסיף ועתה נחזור לסיומא דלעיל דמאיכא: יב) צ"ל חוזר (שיח צחק). ולבאה"מ התיבות "ועתה נחזור לסיומא דלעיל" אינם שייכות כאן אלא לעיל כמ"ש באות הקודם, וכאן צ"ל מאיכא דאמרי ומכח קושיא: יג) יש להוסיף קאמר (באה"מ): יד) [צ"ל ודפריך] (באה"מ): טו) [צ"ל עיקר (שם): טז) [שייך לעמוד ב] (גליון):

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

פרק שני יומא

כת.

הדשן ולא ליצעי פייס ומשני סוף עבודה דיממא נינהו אפילו כשנעשין צלילה לא שייכא להו תרומת הדשן כדפרי' לעיל והרי תרומת הדשן דנתי דוימנין לא הויל הולאה בתרה מ"מ כיון דכשהיו לריכין היו מוילאין אחר תרומת הדשן דכחמיצ בתר הרמה (ויקרא ו) ופשט את צגדיו ולבש צגדים אחרים והוילא את הדשן וגו' א"כ לאו עבודה תמה היא דלא מקרי עבודה תמה אלא עבודה שאין אחריה עבודה לעולם כדפרשית ומשני משום מעשה שהיה כך י"ל לפרש גירסת הספרים מיהו רש"י ז"ג ליה ולפי מה שפירשתי לא יקשה מה שהקשה רש"י^א:

אף אנן נמי תנינא וכו'. ואילו שני גזירין לא קתני אלמא עבודת לילה נינהו ואע"ג דכחמיצ צצקר צצקר^א י"ל כיון דכחמיצ צצקר צצקר תרי וימני נימא תן צקר לצקרו של לילה^א: **יפיסו** ד'ה בפני עצמה. כיון דעבודה תמה היא דעבודת לילה היא ועבודת התמיד שכן עבודת יום לא שייכא ליה הא דלא פריך מווריקה דעבודה תמה היא ואין מפייסין לה צפני ענמה י"ל נתי דאין אחריה עבודה לפי שהקטרט אימורין שאחריה לא מעכזי וזימנין דליתא כגון שנטמאו אימורין או שאצדו מ"מ כיון די איתנהו מעכזי לא חשיבא זריקה [עבודה] תמה כ"כ להפיס לה צפני ענמה ולהכי פריך והרי תרומת הדשן דאע"ג דהולאת הדשן שהיא אחריה וימנין דליתא מ"מ כיון דוימנין דאיתא לא מיתשז להפיס לה צפני ענמה כדפרשית צוריקה א"ג י"ל שאני זריקה שיש אחריה עבודה צו ציום מה שאין כן צסידור שני גזירין שאין עוד עבודה כל הלילה וא"ת קטורת כיון דיש אחריה עבודה צו ציום אמאי מפייסים עליה צפני ענמה י"ל שאני קטורת משום דצעי כל שעתא חדשים^א ומאיכא דלמרי עד יפיסו לה צפני ענמה הוי הכל מאיכא דלמרי ועתה נחזור^א לסיומא דלעיל מכח קושיא דרצא דפריך ויפיסו לה צפני ענמה^א אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר אסי א"ר יוחנן זר שקידר שני גזירין חייצ מפני

הוא מ"מ בפייס [יהת] הן הזוכים בתמיד של בין הערבים הן הזוכין בהחזרת אברים ופדרים כי עבודה אחת היא ודחינן ההיא סוף עבודה דיממא היא. והרי תרומת הדשן כו'. אמר רב אשי והא אנן לא ענינן לה דשני גזירין עבודת יום הוא דתנן אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ואלו זמן ב' גזירין לא קתני. ופרקינן השחיטה דלית ליה תקנה שאחר שישחרו' לא יתכן לו להחיותו קתני. אבל סידור גזירין שיכול לפורק לא קתני: איכא דאמרי הכי אקשו ליה. וכי יש עבודה שיש אחריה עבודה בלילה ופסולה בזר ולא והרי אברים ופדרים שיש אחריה עבודה דלרבנן צריך להחזירן למערכה גדולה ולר' מאיר עביד לה מערכה בפ"ע. ודחי סוף עבודה דיממא היא. והרי תרומת הדשן שיש אחריה הוצאה חוץ למחנה וסידור המערכה ופרקינן תחלת עבודה דיממא היא כו' יוחנן דאמר קדש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש שכבר קדש מתחלת עבודה וקשיא לן ואמאי לא דחי הכי אימא שכבר קדש מתחלה לעבודה א) הנה ועבודת לילה ופסולה בזר אלא העלה בקושיא. ופרקינן משום דבתחלת הפרק נדחת זו השנויא וא' איבעית אימא לעולם תחלת עבודת יום הוא ואמאי לא תקינו לה פייס מעיקרא סבור כיון דאיכא אונס שינה לא אתו כיון דחזו דאתו ואתו נמי לסכנה תקינו לה פייסא. ותריצנא לר' יוחנן הכי זר שסידר ב' גזירין חייב הוראיל ועבודה תמה היא אי הכי תיבעי פייס בפ"ע ופרקינן האי כבר שנינן לה כדאמרינן בתחלת הפרק כיון דתקינן פייס לתרומת הדשן לא הוו אתו שהיה כבר

גדולה ולר' מאיר עביד לה מערכה בפ"ע. ודחי סוף עבודה דיממא היא. והרי תרומת הדשן שיש אחריה הוצאה חוץ למחנה וסידור המערכה ופרקינן תחלת עבודה דיממא היא כו' יוחנן דאמר קדש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש שכבר קדש מתחלת עבודה וקשיא לן ואמאי לא דחי הכי אימא שכבר קדש מתחלה לעבודה א) הנה ועבודת לילה ופסולה בזר אלא העלה בקושיא. ופרקינן משום דבתחלת הפרק נדחת זו השנויא וא' איבעית אימא לעולם תחלת עבודת יום הוא ואמאי לא תקינו לה פייס מעיקרא סבור כיון דאיכא אונס שינה לא אתו כיון דחזו דאתו ואתו נמי לסכנה תקינו לה פייסא. ותריצנא לר' יוחנן הכי זר שסידר ב' גזירין חייב הוראיל ועבודה תמה היא אי הכי תיבעי פייס בפ"ע ופרקינן האי כבר שנינן לה כדאמרינן בתחלת הפרק כיון דתקינן פייס לתרומת הדשן לא הוו אתו שהיה כבר

הדרן עלך בראשונה כל מי שרוצה חשק שלמה על ר"ח א) אולי צ"ל ועבודת לילה היא ופסולה בזר.

הודפס מאתר אוצר החכמה 65

הודפס מאתר אוצר החכמה 65

הודפס מאתר אוצר החכמה 65

הודפס מאתר אוצר החכמה 65

הודפס מאתר אוצר החכמה 65

תוספות

עין משפט

גר מצוה

א א מיי פ"א מהלכות תמידין הלכה ז סגמ עשין קל:

ב ב מיי פ"ה מהלכות מצאח מקדש הלכה ה:

תוספות

הגהות הגר"א

א) גמ' (והרי אברים כו' עד א"א קשיא) תל"מ (וכן מחקו רש"י): ב) שם (למימרא דעבודה תמה בעיא כו' עד מעשה שהיה) תל"מ (וכן מחקו רש"י):

תוספות

ליקוטי רש"י

תוספות

תוספות

רבינו חננאל

בזר תחלת עבודה דיממא היא. דא"ר יוחנן קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש שכבר קדש מתחלת עבודה. ואמאי לא דחי אימי' שכבר קדש מתחלה לעבודה כמו שדחה בתחלת הפרק. נאמר לפי שלא עמד אלא א' איבעית אימא לעולם עבודת יום היא מעיקרא סבור זו השנויא דשני ועלתה בקושי'. ותריצנא להא דר"י הכי זר שסידר שני גזירין חייב הוראיל ועבודת יום היא. אלא מעתה כיון שעבודת יום תיבעי פייס. אשתמיטתיה הא דתניא כו'. למימרא דעבודת יום בעיא פייס עבודת לילה לא והרי אברים ופדרים דעבודת לילה הוא. ותניא כשם שמפיסין לו לתמיד שחורית כך מפייסין לו ערבית. ואע"ג דאוקימנא בשבת הוראיל ומשמרות מתחלפות בשבת מיהא מפייסין. ואפי' למ"ד אין מפייסין לא אמר אלא אין מפייסין בפ"ע. אלא הם שזכר בכלל הפייס של תמיד של שחר הן הן הזוכין בתמיד של בין הערבים ואפילו באברים ופדרים שעבודה אחת היא מ"מ בפייס [יהת] הן הזוכים בתמיד של בין הערבים הן הזוכין בהחזרת אברים ופדרים כי עבודה אחת היא ודחינן ההיא סוף עבודה דיממא היא. והרי תרומת הדשן כו'. אמר רב אשי והא אנן לא ענינן לה דשני גזירין עבודת יום הוא דתנן אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ואלו זמן ב' גזירין לא קתני. ופרקינן השחיטה דלית ליה תקנה שאחר שישחרו' לא יתכן לו להחיותו קתני. אבל סידור גזירין שיכול לפורק לא קתני: איכא דאמרי הכי אקשו ליה. וכי יש עבודה שיש אחריה עבודה בלילה ופסולה בזר ולא והרי אברים ופדרים שיש אחריה עבודה דלרבנן צריך להחזירן למערכה

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

תוספות

התמיד כלומר אם האיר המזרח שהשחיטה פסולה בלילה כדכתיב ביום זבחכם. אכן בפ"י ר"ח סוף כ"ט א' כ' ושחטו את התמיד והיה לילה וכתוב (במדבר כח-ד) את הכבש אחד תעשה בבקר, לפיכך נפסל והוציאו לבית השריפה, ע"כ.

ושם פסוק ב' נאמר צו וגו' את קרבני וגו' להקריב לי במועדו. וכ' בפ"י ראב"ע במועדו, שלא יקדמו קודם הבקר ושלא יאחרו אחר הערב, ע"ש. וכוונתו י"ל כפ"י הר"ח דהוא דין מסוים בתמיד דזמנו רק מהבקר ועד הערב.

והגרי"ז בקו' ליומא העיר על רש"י דמאי הוצרך לקרא ביום זבחכם לפסול שחיטת התמיד בלילה, והא מקרא מפורש הוא בתמיד "את הכבש אחד תעשה בבקר", הרי דזמן התמיד הוא בבקר ולא בלילה דלפניו דאינו בקר.

[וי"ל] ע"פ מה שכ' התוס' במנחות מ"ט ב' דשחיטה לאו עבודה היא ולא היא בכלל עשייה, ע"ש. וזו היא סברת רש"י דשחיטה אינה בכלל "תעשה בבקר" דנאמר בקרבן תמיד, ומהאי קרא אין ללמוד דבעינן שחיטת התמיד ביום דוקא. וע"י מנחות כ"ט א' ו"א אף ה' שחיטה שנאמר וזה אשר תעשה על המזבח, הרי דגם שחיטה בכלל עשייה היא. וי"ל דאמנם סברת ת"ק דלא מנאו הואיל ואין שחיטה בכלל עשייה בקרבן דשחיטה לאו עבודה. וע"י מהרש"א שם ובמשנת חיים שמות סי' ק"ג אות ג' שפ"י סברת ת"ק בע"א. שו"ר בשאג"א סי' י"ז שכ' להוכיח דשייך לשון "תעשה" על שחיטה, הואיל והשחיטה תחילת עשיית תמידין היא].

בתפא"י אות ח' דמה שאמרו ולמה הוצרכו לכך כו' הוא רק לפרש את ד' מתיה בן שמואל שהצריך להמתין עם שחיטת התמיד עד שהאיר פני כל המזרח. וכ"כ בקול הרמ"ז שיובא להלן סוף אות ה'.

ובב"י הלכה שם כ' להוכיח כד' הגר"א דעמוד השחר הוא רק כשהאיר פני המזרח, מד' הרשב"א ברכות ט' א' ד"ה ולענין פסק, שהובא בב"י שם ס"ג דמכיון שעלה עמוד השחר שפיר מצי קרי יוצר אור כאנשי משמר, ע"ש. והרי אנשי משמר אמרו יוצר אור זמן הרבה אחר שחיטת התמיד, כדאיתא ברש"י ברכות י"א ב' ד"ה ברכו, ושחיטת התמיד הי' אחר שהאיר פני המזרח כדאיתא ביומא רפ"ג, ומה ראיה דאור נקרא אפילו קודם שהאיר פני המזרח, אלא ודאי דעמוד השחר נקרא משהאיר פני המזרח, ע"ש. **ולכאורה** יש לדון בדבריו דאף דשחיטת התמיד הי' לאחר שהאיר פני המזרח, אבל י"ל דהרשב"א סבר בב"י ד' המשנה כד' המפרש בתמיד דהא דשחטו את התמיד רק לאחר שראו שהאיר פני כל המזרח הי' לאחר שטעו במאור הלבנה, אבל לפני כן היו שוחטין את התמיד לפני שהאיר פני כל המזרח כת"ק כאשר הרוואה אומר ברקאי, ואח"כ אמרו אנשי משמר יוצר אור, א"כ שפיר הוכיח הרשב"א ממה שנהגו לפני התקנה הנז' דאף לפני שהאיר פני כל המזרח שייך לומר יוצר אור כאנשי משמר.

ג. **ובב"י** ד' המשנה אם הגיע זמן השחיטה, פרש"י שחיטת

אֶשְׁתָּה אֶת־מֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ
 ב וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי־הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתוֹ יִבְקֶשׁוּ
 לַמֶּלֶךְ נַעֲרוֹת פְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מֵרָאה:
 ג וַיִּפְקֶד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל־מְדִינֹת
 מַלְכוּתוֹ וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־נַעֲרֹת־בְּתוּלוֹת
 טוֹבוֹת מֵרָאה אֶל־שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה אֶל־בֵּית
 הַנָּשִׁים אֶל־יָד הַגָּא סָרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר
 הַנָּשִׁים וְנִתְּנָן תַּמְרָקִיחַן: ד וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר
 תֵּיטֵב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וְשֵׁתִי
 וַיֵּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן: ה
 ה אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה וְשֵׁמוֹ
 מֶרְדֳּכָי בֶּן יָאִיר בֶּן־שֹׁמַעִי בֶּן־קִישׁ אִישׁ
 יְמִינִי: ו אֲשֶׁר הִגִּילָה מִירוּשָׁלַם עִם־הַגִּלָּה
 אֲשֶׁר הִגִּילָה עִם יְכָנִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה
 אֲשֶׁר הִגִּילָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: ז וַיְהִי
 אַמֶּן אֶת־הַדָּפָה הָיָה אֶסְתֵּר בְּתֻדָּהּ
 כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְהַנַּעֲרָה יָפְתָת־אֵר
 וְטוֹבַת מֵרָאה וּבְמֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לִקְחָהּ
 מֶרְדֳּכָי לֹא לָבַת: ח וַיְהִי כַּהֲשָׁמַע
 דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבַהֲקִבֵּץ נַעֲרוֹת רַבּוֹת
 אֶל־שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה אֶל־יָד הַגָּי וְתִלְקַח
 אֶסְתֵּר אֶל־בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל־יָד הַגָּי שֹׁמֵר
 הַנָּשִׁים: ט וַתֵּיטֵב הַנַּעֲרָה בְּעֵינֵי וְתִשָּׂא
 חֶסֶד לְפָנָיו וַיְבַהֵל אֶת־תַּמְרוּקִיָּה
 וְאֶת־מְנוּחָה לָתֵת לָהּ וְאֶת שִׁבְעַת הַנַּעֲרוֹת
 הָרֵאיוֹת לָתֵת־לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁנָה

רש"י

המלך פקידים. לפי שכל פקיד ופקיד ידועות לו נשים
 היפוח שבמדינתו: תמרוקיהן. הן דברים המנחמין כמו
 ומלך וְשֹׁמַעִי (ויקרא י כה), שמן ערב ומיני סמנים וצמחים
 המטהרין ומעדין את הבשר (מגילה יג): (ה) איש יהודי.
 על שגלה עם גלות יהודה. כל אותן שגלו עם מלכי יהודה
 היו קרויים יהודים בין הגוים, ואפילו משבט אחר הם:
 איש ימיני. מצמיחן היה, כך פשוטו (מגילה יג): ורצומו
 (סס) דרשו מה שדרשו: (י) לֹא לָבַת. רצומו (מגילה יג).
 פירשו לציט, לאשה: (ט) ויבהל את תמרוקיה. זרז
 וממהר בשלה משל כולן: הראויות לתת לה. לשרמה,
 וכן עושין לכולן. ורצומו (מגילה יג). דרשו מה שדרשו:
 וישנה. שנה אומה:

לֹא־עֲשֵׂתָה אֶת־מֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ
 בִּיד הַפְּרִסִים: ה טו וַיֹּאמֶר מוֹמֶכֶן מְמוּכָן
 לְפָנַי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל־הַמֶּלֶךְ לָבֹדוּ
 עֹתָהּ וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה כִּי עַל־כָּל־הַשָּׂרִים
 וְעַל־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ
 אַחֲשֵׁרוּשׁ: י כִּי־יֵצֵא דְבַר־הַמֶּלֶכָה
 עַל־כָּל־הַנָּשִׁים לְהַבֹּזוֹת בְּעֵלִיהֶן בְּעֵינֵיהֶן
 בְּאִמְרָם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ אָמַר לְהֵבִיא
 אֶת־וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה לְפָנָיו וְלֹא־בָאָה:
 יח וְהַיּוֹם הַזֶּה תִּאֲמַרְנָה | שָׂרוֹת פָּרֶם־וּמְדִי
 אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־דְּבַר הַמֶּלֶכָה לְכָל־שָׂרֵי
 הַמֶּלֶךְ וּבְדִי בִזְיוֹן וְקִצָּת: יט אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ
 טוֹב יֵצֵא דְבַר־מַלְכוּת מִלְּפָנָיו וַיִּכְתַּב בְּדָתִי
 פָּרֶם־וּמְדִי וְלֹא יַעֲבֹר אֲשֶׁר לֹא־תִבּוֹא
 וְשֵׁתִי לְפָנַי הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן
 הַמֶּלֶךְ לְרַעְיוֹתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה: כ וְנִשְׁמַע
 פְּתָנָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּכָל־מַלְכוּתוֹ כִּי
 רַבָּה הָיָה וּכְל־הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן
 לְמַגְדֹּל וְעַד־קֶמֶן: כא וַיֵּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי
 הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ בְּדָבָר מְמוּכָן:
 כב וַיִּשְׁלַח סָפְרִים אֶל־כָּל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ
 אֶל־מְדִינָה וּמְדִינָה בְּכַתְּבָהּ וְאֶל־עַם וְעַם
 בְּלִשׁוֹנוֹ לְהִיּוֹת כָּל־אִישׁ שָׂרָר בְּבֵיתוֹ
 וּמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עַמּוֹ: ה

ב א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בִּשְׁךְ חֲמַת
 הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ זָכַר אֶת־וְשֵׁתִי וְאֶת

לחכמים: (טז) עותה. לשון עון: (יז) כי יצא דבר
 המלכה על כל הנשים. זה שבזמה את המלך: על כל
 הנשים. להבזמה אף הן את בעליהן: (יח) תאמרנה
 שרות פרם ומדי. לכל שרי המלך את הדבר הזה, והרי זה
 מקרא קצר: ובדי בזיון. ויש דגש הזה הרבה בזיון וקצף:
 (יט) דבר מלכות. גזרת מלכות של נקמה, שניה להורגה:
 ויכתב בדתי פרם ומדי. נספר חוק ומנהג המלכות:
 ולא יעבור. חוק זה מצנייהם, שיהא זה חוק ודמ לכל הבזמה
 את בעלה: אשר לא תבוא ושת. ולכן נהרגה:
 (כב) ומדבר בלשון עמו. כופה את אשמו ללמד את לשונו
 אם היא צמ לשון אחר (אסתר רבה ד יג):

ב (ה) זכר את ושת. את יפיה ונעלז: (ג) ויפקד

[דף 71 ע"א - 72 ע"ב]

המזבח בו וי"ל דאי מהבא ה"א בו עכ"ל. מיהו ק"ק ל"ל קרא היא העולה על מוקדה וגו' למערכת גדולה דמיפוק ליה מעליה ויש ליישב ודו"ק א':

דף לג ע"ב בפרש"י בד"ה ובי עי"ל בו קימנא. הס"ד ובד"ה א"ל דר' יוחנן בו והא ליכא דמימר אפסקיה בדישון מוזב בו עכ"ל. וי"ל לפוס ה"ק נכרה דהנהו מרי נבקר דשני גורי עליוס עדין לאו ארס החמיר דנקדוס להטנא ה' נרות דהכא ג' והכא ב' ונקדמיה הטנא ה' נרות לדישון מוזב הפנימי אע"ג דהכא מרי והכא מרי כי היכי דליהוי הפסק נזירות ואהא מירך רש"י דא"כ ה"ל מעביר על המזבח ולפי מה שכתבו המוס' דאין סביר דנישדי תרמי נבקר אחמיר און מקוס לקושיית רש"י ודו"ק: בד"ה דרבר ש"א בו וא"ת מכפר עדיף אין כפרה בו עכ"ל. משום טעמא דמכפר למוד ודאי דלא היה לן לאקדומי כיון דהכא מרי נבקר והכא נבזרים ליכא אלא חדא אלא דר"ל וא"ת מכפר עדיף בו ואמאי לא שדיין נמי נבקר אבזרים דה"ל נמי מרי נבקר נבזרים ואהא מירך דאין מכפר בו כן נראה ליישב פירש"י ודו"ק: תוס' בד"ה עבדו דרעא בו בשהוא מניח מניח ש"ל יד בו ובד"ה ויאמא חד שרייה דרישון בו. כל"ל:

דף לד ע"א בפרש"י בד"ה חוקה בו למוספין בחביתין עכ"ל. ובד"ה ובסידרא לא קמיירי לא דק. הס"ד כל"ל: תוס' בד"ה העולה בו המוספין קבוע אהם זמן בו שתמשו את אלה בעשיית בו כל התדיר התמיד קודם בו לאוכוחי על מלבד אלה הכפורים דלא היו כסף ברישא בו תיפוק ליה דבתמידין כתיב בו מחבירו קודם בו עד שנאמר מלבד עכ"ל. כל"ל: בד"ה נסכים למוספין בו אמאי לא קאמר טעמא וקדם בו כדי ליישב אותו אפי' למי' בזיכין בו אלא דלא משמע ליה ביום לאחד בו עכ"ל. דנראה לרייך עיון דהא למ"ד נמי בזיכין קודמין למוספין אהני ליה ביום ביום לאחורו נסכים דמסקין אלא דלענין בזיכין קודמין למוספין מספקא ליה מהך דרשה משום ג"ש דחוקה חוקה ואפשר לומר דודאי ג"ש דחוקה חוקה מספקא לן מכולה דרשא דביום ביום לאחור ולא קאמר דלחכי אהני ביום ביום לאחור דסמך אקרא דזנח ונסכים שלא יפסיק בזיכין בין זנח לנסכים מיהו ק"ק דא"ל דלא משמע ליה ביום ביום לאחור מ"מ נבקר משמע ליה ספיר ואכתי תקשי לימא טעמא דהכא נסכים כמיז נבקר ונמוספין לא כמיז נבקר וי"ע:

חידושי אגרות מהרש"א

הכא אגדל גו' וש"ל לסמא עיני על שלח רנה להביע עליה ה' פוקח עינים וכל זה כי ה' אזהב דקדים שהוא יוסף הדקין ושומר את גרים שהיה יוסף גר בנצרים: **לשכב אצלה בעוה"ז בו.** מפורש פ"ק דע"ז י"ז ובסוטה פ' אלו נאמרי י"ז וע"ש:

דף לו ע"ב עייתי פשעתי חמאתי בו. נראה דודאי ר"מ נמי ס"ל עין הוא מיד ופסע הוא מיד וטעם הוא שוגג כדמכחי קרא דמייתי לקמן אלא דטעמו שמוחה מקדש על הדויות שהם שחיים בעושה לתיאון ואח"כ על המדרים שהם להכעיס ואינו שמים כי"כ ואח"כ על הטעמים שחיים מזינים ודושים כלל אלא דלא חס ר"מ לאח דמקשי ליה חממם ומאחר שהמוחה על הדויות כי חורר ומחודה על השגות כי דלפטר אם לא יתודה גם על השגות הם יכריעו לחובה והדויות ומדרות לא ימחלו לו וק"ל: **האמאנו עם אבותינו בו.** יש לנקדק דהא קרא שאמר עם אבותינו גבי טעם שהוא שוגג ולא אמר כן ענין ורשע שהם מיד ומורד ונראה משום דמזיד ומרד שהם צביונה ודאי עון עזמו הוא מנא"כ חטא שהוא השוגג בלא כוונה ידיעה אפשר שגג כן משום דלא למדורו אטחיו שהוא עברה ואילו למדורו אטחיו שהוא עברה לא נא כלל לירי חטא זה לזה אמר טעמו עם אטחיו חטא עמו על שלח נאמרי עמו יפה וק"ל: וכן בש"ב בו. כלל הני קרא דמייתי מיד ושלמה ומדנאל צבולו שין דמקדים צהו החטא שהוא השוגג מיהו הרשע הנאמר בזהו קרא אין לו משמעות אחד דנקרא דודו משמע שהוא מרד ונקרא דשלמה משמע שהוא מיד וצבולא אין זו הכרה והוא נקט ד' חלוקות בעצמות כמ"ס ד' חלוקי כפרה צ"י ויה"כ י"ז ולפי זה נראה דהרשע הוא קרוב למזיד וקרוב למרד והוא ממוצע ביניהם ונראה שג"פ ג' חלוקי עצמות אלו לפי גודל העברה ראי להיות עונשן אשר ע"ז כוונת במדרס י"ז שאמר שאלו לחממה חוטא מה עושה גורל חטאים מדרד רעה שאלו נאמרי אחרים הנפש החוטאת היא חממה שאלו לתורה אמרה יצא קרבן ויחפצר שאלו להקב"ה אמר יעשה חסונה ויחודה ויחפצר דכתיב ו' קחו עמכם דברים וגו' וה"ד טוב ושר ה' וגו' דאין נראה דלפניו אכל כ"א גורל ואומר העונש על א' מהני ג' חלוקי עצמות דלפי גודל העברה יהיה עונשו וי"ע מה שאמר צ"י ויה"כ בצרבעה חלוקי כפרה ע"ש ואמר כי החממה חמון עונש למזיד שיחפצר ציטורין והיינו חטאים מדרד רעה כמ"ס פ"ז ונא עיין כל הקללות האלה ורדפוין וגו' וי"ע י"ז ביום רעה ראה דהיינו ביום רעה שיטאו עינין יסורין ראה חסונה והנצולה חמון עונש לפושע ומורד שהייתה ממרדת כמ"ס י"ז הנפש החוטאת היא חממה והמורה חמון עונש לשוגג שהוא הקרבן והקב"ה צדקת חסדו אמר יעשה חסונה ויחודה בו דאין לך דבר שעומד בפני החסונה וי"ע י"ז טוב ושר ה' וגו' שהוא יורה חטאים בדרך בלא עונש ומיתה רק בתשובה שלמה והוא מנצח דג' חלוקי עצמות אלו צאים לפי כוח א' מנ' נפשות שיש לאדם כמ"ס הרמב"ם ג' פירקין י"ז והם טעניה וטוניה ופשיטא ועבלי קבלה קראוס נפש רוח נשמה ולפניה יהיה פועלת אדם כן לטוב כן לרע ואלו ג' חלוקי עצמות חטא עון ופשע שנים שנים ומורד יטאו מהן שהטעני הוא פועל בלא כוונה ואלא ממנו השוגג והחיוני שזי כח החטא יפעל המזיד צביונה ודעון והנשמה שהוא כח השכלי הוא צדאי פועל הפשע שידע רצונו ומורד זו והוא ענין המדרס שאמר י"ז צער ר"ה מוזתר לכן

הגהות והערות

זו דף סב ע"א. הן ירושלמי שביעית פ"ד ה"ב ומס' כלה פ"ב. טן בראשית לט. י. ין תהלים קמו. ה. יא ר"פ צ"א. יב בראשית מב. א. יג תהלים קמו. ו. יד בראשית מא. יד. טו בראשית מא. מ. טז דף ה ע"א. יז דף טז ע"ב. יח לקמן דף פ ע"ב. יט ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. כן הורשע יד. ג. כא תהלים כה. ה. כב דברים כה. מה. כג קהלת ז. יד. כד יחזקאל כ. כ. כה תהלים כה. ה. כז פירק. ה. כז בטור ובט"ו בהקדמה לסי' תקפ"א ה"ל כ"ה ובפמ"ג שם.

א' לעני' דל"ק מהא אצטרין להקדימה למערכת של קטורת או דה"א דואש המזבח חוקך היינו מערכת גדולה אבל מערכת שניה של קטורת היו על המזבח הפנימי ודו"ק (נגד יוסף). ב' משנה י. ג' לעני' דנראה ליישב פירש"י דבמשנה התם מחיים אצ"פ שאין מעבדין את הירדו וכתב התוספות דו"ט בשם הרמב"ם דקאי על לקט שכחה ופאה ודא וט"ל לרש"י ג"כ כן לכן ס"ל דזה היו אין לו ירדו (נגד יוסף). ד' ב"ב טז ע"א ילק"ש תהלים תתכ. הן ברכות כח ע"א. ון אבות פ"ג משנה ו.

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

א מִי (פִּינְיָו) וְיִשְׂרָאֵל
 מִלֵּל תַּחֲלֵה אֶרֶץ
 סָמָן מִן טוֹשֵׁעַ אֲרֻם
 שֶׁקָּח קֶדֶם
ב מִי שֶׁ טוֹשֵׁעַ
 סָמָן
ג מִי שֶׁ הִלֵּל עַם
 שֶׁשֶׁר אֲרֻם
 קֶדֶם
ד מִי שֶׁ הִלֵּל עַם
 שֶׁטוֹשֵׁעַ אֲרֻם
ה מִי שֶׁ הִלֵּל
 עַם
ו מִי כִּלֵּם מִהֲבֹט
 תַּחֲלֵה
 טוֹשֵׁעַ אֲרֻם
 דַּר אֶלֶס מִדֵּשׁ
ז מִי
ח מִי שֶׁ הִלֵּל
 עַם שֶׁטוֹשֵׁעַ אֲרֻם
 רֵגַל עַם

ולא התפלל מנחה בע"ש וכו' פנה ולא התפלל מנחה

תנו רבנן *טעה ולא התפלל מנחה בערב

שבת מתפלל בליל ו^א שבת שתיים^ב מעה ולא
התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת
שתיים של חול מבדיל בראשונה ואינו מבדיל
בשניה ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל
בראשונה שניה תלתה לו ראשונה לא תלתה
לו למימרא דכיון דלא אבדיל בקבייאת כמאן
דלא צלי דמי ומהדרין ליה ורמינהו^ג מעה^ד
ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים
ושאלה^ה בברכת השנים מחזירין אותו^ו
הבדלה^ז בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני
שיכול לאומרה על הכוס קשיא איתמר רבי
יוסי רבי חנינא אמר^ח תפלות אבות תקנו
רבי יהושע בן לוי אמר^ט תפלות כנגד המדין
תקנו^י חנינא כוותיה דר' יוסי רבי חנינא
וחנינא כוותיה דרבי יהושע בן לוי חנינא
כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא אברהם תקן
תפלת שחרית שנא' ו^א יושכם אברהם בבקר
אל המקום אשר עמד שם ע^ב ואין עמידה אלא
תפלה שנאמר ויעמד פינתם ויפלל יצחק
תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח
בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה
שנאמר^ג תפלה לעני כי יעטף ולפני ה'
ישפוך שיחו יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר
ו^ד יופגע במקום וילן שם^ה ואין פגיעה אלא
תפלה שנאמר ואתה אל התפלל בעד העם
הזה ואל תשא בעדם ונה ותפלה ואל תפגע
בי ורש"י^ו כוותיה דר' יהושע בן לוי^ז מפני מה
אמרו תפלת השחר עד חצות שחרית תמיד
של שחר ודולק עד חצות ורבי יהודה
אומר עד ארבע שעות שחרית תמיד של שחר
ערב ודולק עד ארבע שעות ומפני מה אמרו

תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואיזו היא מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה ואיזו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה איבעיא להו^א רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתניא ר' יהודה אומר "פלג המנחה אחרונה אמרו והיא ר"א שעות חסר רביע נימא תיהוי תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנו ואסמכיהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנו ואסמכיהו רבנן אקרבנות רבי יהודה אומר עד ארבע שעות איבעיא להו^א עד ועד בכלל או דלמא עד ולא עד בכלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד בכלל ר' יהודה היינו

שלא הזכיר א"כ אין מריות כלום
ואם יחזור ויתפגל בנזואי ר"ח הרי
לא יחזור עוד תפלת ר"ח ו"ח כבר
התפגל לו דמי להא דלמח הכא טעה
ולא התפגל ממנה בשבת דמתפגל
וערביה בחול שחיס פירוש של חול
ומשום שלא התפגל כלל א"כ ידועה
תפלת י"ח כשמתפגל בנ"ח אע"פ
שלא זכיר של שבת וא"ח והלא הוא
מתפגל יותר ממנה שהוא חייב להפגל
שלא היה לו להתפגל כל י' ו' זכרות
והוא מתפגל י"ח בך אין לחוש שם
בשבת היה דין שתפגל כל י"ח רק
שלא התרבוירו מפני הטעות" נמלה
שמועיות כל תפלתו אבל כשענה הלא
הזכיר של ר"ח כבר התפגל א"כ לא
ידועה כלום אם יתפגל בנזואי ר"ח
(דחא) [ויהי] נמי אם התפגל בנזואי
בשבת" לא שלמותו לא הזכיר של שבת
ונראה דלמ"ח לא יתפגל שחיס דכבר
התפגל י"ח זכרות ומיהו ברב אלפס
לא משמע כן דלפי' היכא דלזני מריות
כלום מזכר התפגל פעם אחת
וזה לשון שכתב רמב"ם דקאמר שמדיל
הזכיר ואזני מזדיל בשניה ואם
לא הדדיל בראשונה והדדיל בשניה
שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה
לו דלזנייה ליה לאקדומי תפלת שניה
לאקדומי (דכתי') חובה" ויכין לא
אדדיל בראשונה ואדדיל בנתינתה גלי
דעמיה דהך בנתינתה היא חובה הלכך
נשי תהדר וללזני וימנא אחריתי כדי
להקדים חובה שניהם בראש ואי
אדדיל בנתינתה אע"פ דלא מיעני
לא למעבד הכי לא מתיביא לאדדורי
וואי לא אדדיל אפילו בחדא מנהון
לא מהדריק ליה דמינא טעה ולא
הזכיר הבדלה בחוץ הדעת א"ח
ומהזכיר אותו מפני שזכור לאומיה
על הכוס עכ"ל אלמא דמזכיר
להתפגל וימנא אחריתי אע"פ שלא
יחזור ויתפגל פעם שניה יותר
ומבדלשונה. כך היה נראה לה"ר
ומשה מאלח"ו" מתוך לשון האלפס"ה
קשיא. ממה אמאי לא משי
דמיירי קודם שהעשירו
דמזכירין לקמן בפסוק אין עומדין
(דף ג.) העשירו קצתוהו על הכוס
ויזיל דלא אשכחן ברייתא דנשנית
בין שתי תפלות" :

לְחַמְרֵינָּה (יוֹמָא כַּח): כְּנוּחָה
לְחַמְרָהּ מִכִּי שְׁחָרִי כְּתָלִי וַיֵּלֶךְ הָיִינוּ
לְחַמְרָהּ שְׁחָרִי יִלְחָמָה:

ואין שיחה אלא תפלה שנאמר
תפלה לפני כי יעמוד.
חמשה דצפ"ק דע"ז (ד' ז' וע"ש)
מוכח דשיחה [ז] מפלה מוצא יא

יעקב תקן תפלה ערבית. חימה
במקום וכו' אלמא דהתם
קמא^ט דקאמר שאינו (3) זמן חפלה

עד פלג המנחה. תימה מנא ליה קטנה אבל הא מנא ליה" וי"א **איבעיא** להו עד ועד בכלל וכו' אלמא עד ולא עד בכלל

י מנחת ערב (וכ"ה בלחם משנה שם, מראה כה

גמי' תפלות אבות
תקנו: ע"י תשעים (דף
כ"ה ע"א) בדרגים' דליה
הללו: שם ואין שירה
אלא תפלה בשלמות
דרגה' פ' ק"ך לן אמת
שנאמר אשפק עיני
שמי. וכן הוא בתוס' ע"ג
(דף י"ג ע"ב) דאין ל'.
תוס' ע"ג דאין ל'.
והפסוק ה"ק הוא
אומר להיפך. וכן
במה' (ד' י"ז ע"ב) שם
ספק אלא דנקיים שנאמר
ואכרה לך. ובתוס' (דף
כ"ב ע"א) אומר בסיק'.

[א] גמ' כליל שבת שמים.
נ"ב שתיים של שבת.
גירסת רי"ף ושאר
פוסקים:

[גדפס בסוף המסכת]

א] בכת"י הג"י איתמר
רבי יוסי וכו' כנגד
תמידן תקנום ר' יוסי
ב"ר חנינא אומר
הואיל וזוהי חמשה

בין הערבים קרב והולך עד
שהרי תמיד של בין הערבים
ו תפלת הערב אין לה קבע

קרבנים והולכים כל הלילה
י קרבן של מוספין קרב כל
הי קרבן מוסף קרב והולך
מושש שעות ומוחצה ולמעלה
ה ולמעלה איבעיא להו^א רבי
ה אחרונה קאמר תא שמע
רו והיא "א" שעות חסר רביע
אמר לך ר' יוסי בר' חנינא
סמכיהו רבנן אקרבנות דאי
נינא מאן תקנה אלא תפלות
יבי יהודה אומר עד ארבע
עד ולא עד בכלל תא שמע
בשלמא עד ולא עד בכלל
מרת עד ועד בכלל ר' יהודה
היינו

ויהי אומן את הדסה ואין הדסים
אומר להיפך:
אין צני' למהדר אומר אפשר שעברתי
מניה למהדר וקשה למתניתין דפרק
דאמר עד פלג המנחה נישא ויפה
י' תפלת המנחה נישא דהיינו מנחה
י' תפלת קטרת לפניה" ^א (תלמי קה):
ומים להחמיר חוץ מנגרנים של כחמים
י' עבר זמנו בטל קרבנו ואפי' צמוד" ^א

(ב) מוספתא פ"ג לקמן
כט. (נפתח דף)
(ג) עין תוס' תענית דף
ע"ב ד"ה בימות
(ד) (לעיל י:) (ד) נפתח
פ"ג סוטה יז. סנהדרין
(ה:) (א) מוספתא פ"ג
פ"ט (י) (ע"ל פ"ג סנה-
דרין קי' ד"ה ו' סנה-
דרין יז: נזיר יז: נזירות
מג' עירובין
יט. נזיר נח: (ז) לקמן
(ז) (ג) נזיר יז: נזירות
מג' סנהדרין כה דף
א לעיל כ"ה (ד) (ה)
(ט) סנהדרין מאמרי
(י) (עין סנהדרין סנה-
דרין כה סנהדרין קי.)
(י) ע"ש תוס' סנהדרין
ד"ה כל שיעור.

(א) רש"י ד"ה שניה
עלמה וכו' שאין לי
להקדים. נ"ב פירוש
דודאי הוא לא הקדים
ראשונה למסלומין א"כ
מסתמא [דעמו היה] על
חובה ולשם [חובה לא]
עלמה משום דלא הבדיל

[illegible]

(א) וַיֵּשְׁבּוּ אֲבֹרָהֶם
בְּבֶקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְיָ:
[בראשית יט, כו]

(ב) ויעמד פינהם ויפלל
ותעצד המגפה:
[תהלים קג, ל]

(ג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ
בְּשָׂדָה לַפָּנוֹת עֶרֶב
וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה
גַמְלִים בָּאִים:
[בְּרֵאשִׁית כד, טז]

(ד) תפלה לעני כי יעטף
ולפני י' ישפך שיחו:
[תהלים קב, א]

(ה) ויפגע במקום וילן
שם כי בא השמש
ויקה מאבני המקום
וישם מראשותיו וישכב
במקום ההוא:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל הַתַּפְּלִל
בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֵל
תִּשָּׂא בְעֶדְם רְנָה
וּתְפִלָּה וְאֵל תִּפְגַּע בִּי
כִּי אֲנִי זָנוּן וְאֲנִי מִתְּפִלָּה

[ישראל, ז' מנח]

ובמראה הפנים על הידועים כתב שנבראה הדמות: לא היה להם הגיוסא בדבריו רבי יהודה שהיה תמיד בין שני הערבים קרב והולך על פני המנחה: **[D]** ציל פלשת המנחה (וכן הענין הלחם משנה פ"ג מהל' תפלה ח"ב, מראה חן): **[E]** יש להוסיף משאת כפי מנחת ערב (וכ"ה) בלחם משנה שם, מראה חן ע"ש, וכתב הרש"ש דלעיל' לו בעל מוקף לה' רבי יוחנן להאי קרא בחפלת ערביה וצ"ל דהתם אליבא דרבנן וכן בירושלמי בפרקין מוקף לה בחפלת המנחה: **[F]** וצ"ל במתני:

אהבה. הלכות תפלה פ"ב פ"ג

ד' שעות שזכר תפלה יהבו ליה שזכר תפלה זמנה לא יהבו ליה. וי"ל הטעם דכיון דקי"ל טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שמים ויואל י"ח שחרית כ"ש עד חלות דאכתי לא מטא זמן תפלת מנחה אבל אם נזכר אחר שהגיע זמן המנחה מתפלל תחילה תפלת המנחה ואח"כ מתפלל תפלת שחרית. ומ"מ יש מדקדק שהו"ל להרי"ף ורבינו לכתוב עד חלות ואזי שעה יותר דהא אכתי לא מטא זמן תפלת מנחה וי"ל דהא"נ אלא דלא דק בין חלות אחזי שעה יותר וכיון דאשכחו רבנן דאמרי עד חלות אסמכוה למילתיהו ואמרו עד חלות אבל ה"ה עד שיגיע זמן המנחה כנ"ל אלא שמדברי הרשב"א נראה דעד חלות דוקא אמרו וכמ"ש בס' ז"י לא"ח סימן פ"ט:

ב כבר אמרנו וכו'. ברייתא פרק תפלת השחר (דף כ"ו ע"ב) א"ר הוה מנחה גדולה משש שעות ומחלה ולמעלה וא"י זו היא מנחה קטנה מט' שעות ומחלה ולמעלה, ומפרש רבינו דהיינו טעמא דמתנן פ"ה דפסחים תמיד נשחט ב' ומחלה וקרב ב' ומחלה בערב פסח נשחט ב' ומחלה וקרב ב' ומחלה חל ערב פסח להיות בערב שחט נשחט בשש ומחלה והפסח אחריו:

וזמן
שהיה התמיד קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה תקנו הערבים תקנו זמנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי

א סמ"ג עשין י"ט טור א"ח סי' פ"ט: ב טור א"ח סי' רל"ג:

לחם משנה

דמרווייהו שאני הכא תפלת ערבית רשות ואין לדקדק בזמנה כמו שכתב הוא וי"ל למטה זה נראה לי מלשוננו דאם היה מפרש כפירוש רבינו יונה וי"ל לא היה לו לסתום דבריו ולומר ויש לו להתפלל וכו' אלא היה לו לומר אם רצה לנהוג כך וכו' אבל אחר שסתם הדין משמע צ"ל כדכתיבנא. וא"ת והא דתמיד של בין הערבים סתם דבריו צ"ל מהלכות תמידין ומוספין כרבנן דאמרי דקרב עד הערב שכתב שם תמיד של בין הערבים שוחטין אותו וכו' והוא משש שעות וכו' עד סוף היום והוה כרבנן דאמרי עד הערב וא"כ למה כתב כאן דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד והסם לא כתב הכי היה לו לכתוב גם כן שם דעבד כרבי יהודה עבד ודעבד כרבנן עבד כיון דמסקא לן הלכתא כמאן הוי כרבנן או כר' יהודה. וי"ל דכיון דאית ליה דנקטינן כקולי דמרווייהו כדכתיבנא להכי כתב שם עד סוף היום דבשלמא אם היה מפרש כפירוש רבינו יונה וי"ל דאם נהג כזה במנחה אינו יכול לנהוג אחר כך כזה בערבית מפני שהיו סותרים זה מנהגם במנחה הוה יחא קשיא אבל כיון דמפרש הוא דככל אופן שיעשה יכול לעשות לכך נתן לו הנחירה ואמר לו עד סוף היום. אי נמי אפילו נאמר דמפרש כפירוש רבינו יונה ומאי דכתב ויש לו להתפלל וכו' ר"ל שאם רוצה לנהוג כרבנן יכול לנהוג ובלבד שיהיה כמותו לגמרי מ"מ לא קשיא אמאי לא הזכיר דברי ר' יהודה בהלכות תמידין ומוספין לומר אם ירצה לנהוג כרבי יהודה ינהוג ואם ירצה לנהוג כרבנן ינהוג משום דרבי יהודה לא פליג ארבנן אמאי דקאמרי דתמיד קרב והולך עד סוף היום ומאי דקאמר רבי יהודה הוא משום דלא חייש לזמן הקרבה וכיון דזמן הקרבה שהיו מקריבים כל היום לא היה אלא עד פלג המנחה אע"פ שמן הדין יכול להקריב עד הערב מ"מ לא חיישין להכי אלא לזמן הקרבה לבד הוא דחיישין. וכי חייש הקרבה לא היתה אלא ב' שעות ומחלה דהכי נתן (פסחים דף כ"ח). תמיד נשחט בשמונה (שעות) ומחלה וקרב ב' שעות ומחלה וי"ל דמ"מ הקטורת שהיו מקטירין אחר התמיד היה שעה ורביע לעיסוקן שנמלא שהיה כלה צ"ל שעות חסר רביע ותפלת המנחה כנגד הקטורת תקנוה וכמו שאמר הכתוב תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב ולכך הוי זמנה עד פלג המנחה ודברי אלה מצווארים בדברי החוספות וי"ל שכתבו עד פלג המנחה מנ"ל הא בשלמא עד ט' שעות ומחלה דעד אותו זמן הוי תפלת המנחה נחא דהיינו מנחה קטנה אבל הא מנ"ל וי"ל דרבי יהודה ס"ל דתפלת המנחה כנגד קטורת תקנוה דכתיב תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב ע"כ. ואיכא למידק דלא מקשו ולא מידי דהא רבי יהודה טעמא יהיב דאמר שחמיר קרב והולך עד פלג המנחה וא"כ משום הך טעמא אית ליה דזמן המנחה הוי עד אותה שעה וכי היכי דיתא להו לרבנן דיהבו טעמייהו שקרב והולך עד הערב הכי נמי יחא לרבי יהודה דיהיב טעמא משום דקרב והולך עד פלג המנחה ועוד מאי האי דתירצו תכון תפילתי וגו'. ונראה דפירוש דבריהם כך דהוקשה להם דבשלמא לרבנן טעמייהו מפורש משום דאניהו דרשו בפרק תמיד נשחט בין הערבים מבי ינטו כללי ערב מתחיל זמן ההקרבה והיא נמשכת עד הלילה ובדין היה להקדים המילה ולשחוט מיכא אחר שש שעות ומחלה אלא טעמא משום קרבנות היחידים אבל ודאי מן הדין משמע מקרא דשיעורו עד סוף היום דהא לא קאמר קרא אלא זמן ההקרבה מתחלת מבי ינטו כללי ערב וכיון דלא נתן שיעור עד היכן היא ממילא משמע דהוי עד הלילה ולהכי קאמרי רבנן עד הלילה משום דמן הדין תמיד קרב עד הלילה ואע"ג דלא היו נוהגים להקריב אלא ב' שעות ומחלה מ"מ כיון דמן הדין אית ליה זמן עד הלילה בחר דינא אוליגן אבל לרבי יהודה קשה לכתב מאן אוליגן בחר דינא הא דינא הוי עד הלילה דהא קרא לא אמר אלא תחילת ההקרבה הוי מבי ינטו כללי ערב אבל סוף ההקרבה לא קאמר משמע דהוי כל היום ומנא ליה לרבי יהודה דהוי דינו עד פלג המנחה ולא יותר ואי אוליגן רבי יהודה בחר זמן ההקרבה א"כ לא היה קרב אלא ב' שעות ומחלה ולא היה לו לומר דהוי זמנה אלא

הגהות מיימוניות

א [א] אמר רב כהנא הלכה כר' יהודה הואיל ותנן בבבירא כוותיה ועד בכלל קאמר בדמוכא:

שהוא

אלא בשני י"ט של ר"ה וי"ה ואף אלו בקושי התירו:

פ"ג א תפלת השחר מצותה שיתחיל וכו'. פ"ק דברכות (דף ט' ב') אמר ר' אבי לק"ש כותיקין דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנך החמה מן המס ותיקין היו גומרין אותה עם הנך החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמלא מתפלל ביום אמר רבי זירא מאי קרא ייראוך עם שמש ופירש"י מאי קרא דמנחה להתפלל עם הנך החמה וכן דעת ה"ר יונה והרי"ף והרא"ש ז"ל: **וזמנה** עד סוף שעה רביעית וכו'. ריש פ"ד דברכות (דף כ"ו.) תפלת השחר עד חלות ר' יהודה אומר עד ארבע שעות ואסיקנא החס (שם כ"ז.) הלכה כרבי יהודה וכתב רבינו שהוא שלישי היום לרמזו אל מ"ש בפירוש המשנה פ"ק דברכות אלא מה ששינוי גבי ק"ש גומרה עד ג' שעות דע כי כל השעות הנזכרות בכל המשנה הם השעות הזמניות הם השעות שיש מהם י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה ומ"ש עד ג' שעות כאילו אמר עד חלות רביע היום בין שהיה היום יום תקופת תמוז או תקופת טבת. וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל ואע"ג דליחא לדרבנן דאמרי עד חלות היכא דטעי ולי לאמר

שהיה התמיד קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה תקנו הערבים תקנו זמנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי

הפסחים

וכתב שאי אפשר לטעות בכל ספרי רבינו וי"ל שבכמה מקומות כתב כן אלא שהיא כשגגה היוצאה מלפני השליט:

פרק ג א תפלת השחר מצותה כו'. בריש פרק תפלת השחר (דף כ"ו.) משנה תפלת השחר עד חלות ר"י אומר עד ד' שעות ואסיקנא הלכתא בגמרא [כ"ז.] כר' יהודה ותנן בבבירא כותיה והקשו בגמרא על מתניתא ורמיהי מלכותה עם הנך החמה וכו' ותירצו כי תניא היתה לותיקין וכו' והקשו עד חלות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרבי ירמיה וכו' טעה ולא התפלל. ערבית מתפלל שמים שחרית מתפלל מנחה שמים ותירצו כולי יומא מנלי ואילך עד חלות יהבו ליה שזכר תפלה בזמנה לא יהבו ליה ע"כ. למדנו מזה הסוגיא דלר' יהודה מ' שעות ואילך שזכר תפלה יהבו ליה שזכר תפלה בזמנה לא יהבו ליה דמ' שעות ואילך לר' יהודה כמחצות ואילך לת"ק וא"כ יש חומה על רבינו וי"ל שכתב שעד חלות לבד שזכר תפלה יהבו ליה וכבר תמה עליו הרב"י והעלה בחיורן האחרון אשר קמך עליו דנפקא ליה לרבנן וי"ל הא משום דלא ניפוש במחלוקת ר' יהודה ורבנן כל כך דלרבי יהודה עד חלות אפלו שזכר תפלה לא יהבו ליה ולרבנן שזכר תפלה בזמנה יהבו ליה לכך אמר רבינו וי"ל דשכר תפלה מיהא יהבו ליה עד חלות. אבל מדין טעה ולא התפלל וכו' אין ללמוד כלל דהסם אע"ג דשכר תפלה יהבו ליה הסם שאני דשעת תפלה הוא. וקשה לי עליו דכיון דטעמא דרבנן דקאמרי עד ו' שעות לא נפקא להו אלא מפני שתמיד של שחר קרב עד ו' שעות א"כ אין דקיימא לן דתמיד של שחר אינו קרב אלא עד ד' שעות מניין לו לתת זמן עד חלות לרבי יהודה כלל. עוד קשה בין למה שמפרש הוא וי"ל וכן הרשב"א וי"ל דשאני שעת תפלה אבל שלא בשעת תפלה אפילו שזכר תפלה לא יהבו ליה וכשחירצו בגמרא מכאן ואילך שכר תפלה וכו' ר"ל בשעת תפלה א"כ למה תירצו מכאן ואילך שכר תפלה וכו' לישיגי גמרא דמאי דקאמר עד חלות מהני הוא לומר דעד חלות יוכל להתפלל כל זמן שירצה אבל מחלות ואילך אי זמן תפלה כגון משש שעות ולמעלה מתפלל אבל אי לאו זמן תפלה כגון אותה חזי שעה שלאחר חלות אינו מתפלל: מיהו לזה יש לומר דאי הוה הכי לא אהני מיעוטא דמתניתין דעד חלות אלא לחזי שעה לבד וזה דוחק לכך משני דעד חלות דמתניתין מיעוט גמור דדוקא עד חלות אין אבל מחלות ואילך לא:

ב כבר אמרנו שתפלת המנחה וכו'. ברייתא פרק תפלת השחר (שם ע"ב) מפני מה אמרו תפלת השחר עד חלות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חלות מפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב ע"כ עוד אמרו (דף כ"ו.) א"ר חסדא נחזי אן מדרב מנלי של שבת בערב שבת מנעוד יום שמע מינה הלכה כר' יהודה אדרבא מדרב הונא ורבנן לא הוה מנלי עד אורתא שמע מינה דאין הלכה כרבי יהודה השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר מאן דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ע"כ. וכתב ה"ר יונה צפי' ההלכות דמאן דנהוג כרבי יהודה צריך לנהוג כותיה לגמרי בין לערבית בין למנחה כלומר במנחה עד פלג המנחה דוקא ולא יותר וערבית מכאן ואילך ומאן דנהוג כרבנן צריך לנהוג לגמרי כרבנן דמנחה עד הלילה וערבית אחר זאת הכוכבים ולא קודם אבל אין לנהוג כקולי דמר וכקולי דמר כלומר ערבית כרבי יהודה ומנחה כרבנן. ומדברי רבינו לא נראה כן אלא שיכול לנהוג כר"י ורבנן וכקולתו של זה וכקולתו של זה שכן כתב זמנא מנחה קטנה וכו' ויש לו להתפלל וכו' נראה דפירוש דבריו הוא דמאי דקרא לזה זמן מנחה קטנה עד אותו העת הוא כדי שיוכל לומר ערבית משם ואילך כר' יהודה אבל לענין המנחה עצמה יכול להתפלל אותה עד שקיעת החמה דהיינו כרבנן דאמרי עד הערב והוא וי"ל מפרש דעד הערב ר"ל עד שקיעת החמה וכמו שפירש בפירוש המשנה א"כ לפי זה נקטינן כקולי דמרווייהו ואע"פ דלא עבדינן בשאר מילי הכי למנקט קולי

מגדל עוז

פ"ג א תפלת השחר כו' עד שעה רביעית. הכל פרק תפלת השחר (דף כ"ו.):

ויש

ה תפלת המוספין וכו'. משנה (שם כ"ו.) ושל מוספין כל היום ר"י אומר עד ז' שעות ובגמרא ושל מוספין כל היום אר"י ונקרא פושע והא דמתן צפ"צ דמגילה (דף כ' ע"ב) כל היום כשר למוספין היינו לומר שיכל אכל מ"מ נקרא פושע. כתב הרמ"ך לא ידעתי למה הוא פושע ומנהגנו להספיל צי"ה אחר ז' עכ"ל. ויש לתמוה עליו מאחר שדברי רבינו הם דברי הגמרא למה תמה עליו ואפשר שלא היה כן בנוסחת הרמ"ך בגמרא:
ו תפלת הערב וכו'. משנה (שם דף כ"ו.) תפלת הערב אין לה קצע ובגמרא מאי אין לה קצע אי לימא דאי בעי מזלי כולה ליליא ליחני תפלת הערב כל הלילה אלא מאי אין לה קצע כמ"ד תפלת ערבית רשות ופי' ה"ר יונה דה"ק אס אימא דאין זו משמעות אחר אלא שזמנה כל הלילה ליחני תפלת הערב כל הלילה ומדלא מני הכי שמעינן דאיכא גמי משמעות אחר דאמא לאשמעינן שהיא רשות וא"כ אין לה קצע ר"ל צ' דברים שהיא רשות ושזמנה כל הלילה:

ותפלת נעילה וכו'. נמצא טעם רבינו צפ"א:

ז המתפלל תפלה קודם זמנה. זה פשוט אך מ"ש ואם התפלל תפלת שחרית וכו' נלמד ממאי דאמר בסוף תפלת השחר דף

ן תפלת הערב אף ע"פ שאינה חובה המתפלל אותה זמנה מתחילת הלילה עד שיעלה עמוד השחר. ותפלת נעילה זמנה כדי שישלים אותה והסמוך לשקיעת החמה:
ז המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וחוזר ומתפלל

א עיין בטור א"ח סי' רל"ד: ב טור א"ח סי' רפ"ו סמ"ג שם:

לחם משנה

יהודה לר"ך רביע יותר לעיסקון שהוא אחת ורביע ולכן קאמר עד פלג המנחה אבל לעולם דמדינא הוי עד סוף היום. ולפי זה מה שאמר רבי יהודה צברייתא שהרי תמיד קרב והולך עד פלג המנחה ר"ה לומר הקרבת הקטורת ואל תתמה איך קראו תמיד דכיון דהוי אחר קריבת כבש התמיד של בין הערבים נקרא תמיד וכן משמע מלשון רבינו ז"ל שראוי לקרותו תמיד שכתב צפ"ד מהלכות תמידין ומוספין תמיד של בין הערבים אין מפיסים לו פי"ם אחר וכו' חוץ מן הקטורת שהם מפיסים וכו' משמע דהקטורת היה נכנס בכלל התמיד מדקאמר חוץ וכו' זה נ"ל פשוט לדעת רבינו ז"ל והתוס' ז"ל שהם מקיימים לדעת אחת דלפי זה שפיר פסק שם רבינו דקרב עד סוף היום דר' יהודה מודה בהא דמדינא הוי הכי כדפרישית: ולפי שבוערב פסח שחל להיות בערב שבת וכו'. וא"ת אמאי צא"ר כל הימים אזלינן בחר הקרבה שקרב כחשט שעות ומחלה ולהכי מתחלת משם מנחה קטנה ובערב פסח אזלינן בחר השחיטה דנשחט משש שעות ומחלה ומשום הכי אמרינן דמשם מתחלת זמן מנחה גדולה והוי לן למיזל בחר הקרבה דקרב צו' שעות ומחלה כי היכי דאזלינן בחר מנחה קטנה או גבי מנחה קטנה הוי לן למיזל בחר השחיטה דנשחט בחר' ומחלה כמו גבי גדולה. וי"א דהיינו טעמא דאזלינן בחר שחיטה דבערבי פסחים משום דאי אפשר להיות השחיטה קודם דתמיד אינו נשחט אלא משש שעות ומחלה ולמעלה אבל גבי מנחה קטנה היכי אזלינן בחר שחיטה דנשחט בחר' שעות ומחלה הא השחיטה יכול להיות קודם וא"כ ראוי למיזל טפי בחר הקרבה דהוי גמר המעשה:

ה תפלת המוספין זמנה אחר תפלת השחר עד שבע שעות ביום וכו'. משנה שם (דף כ"ו.) ופסק כחכמים דזמנה כל היום ובגמ' (דף כ"ח.) אמרי' דנקרא פושע:
ז המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וכו'. ואם התפלל תפלת שחרית בשעת הדחק וכו'. שם (דף ל'). אבנה דשמואל ולוי כי הוו צעו למיפק צאורחא

מגדל עוז

ד ה ויש לו להתפלל בו' עד כל היום. פרק תפלת השחר (שם דף כ') ופרק הקורא את המגלה למפרע:
ו תפלת הערב בו' עד עמוד השחר. פרק תפלת השחר (שם):
תפלת נעילה בו' עד החמה. צירושלמי דפרק תפלת השחר (דף כ"ו):
ז המתפלל תפלה בו' עד ילא. פרק תפלת השחר (דף ל').

וש
תפלתו תחנונים ואוקמה אב"י בר אבין ורב חנינא בר אבין כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה שנאמר ויראוך עם שמש ואע"ג דליש"י עלה במערבא ה"מ מאן דמאחר טפי אבל קודם ביאת שמש כמעט שפיר דמי. וירושלמי ר' יוסי הוי מצלי עם דמדומי חמה שנא' על זאת יתפלל כל הסיד אלך לעת מצוא לעת מצוא של יום ואע"ג דרשעת תפלת מנחה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הערב מאן דמצלי מפלג מנחה קטנה ולמעלה טפי עדיף ובלבד שלא ידחה השעה עכ"ל. ור"ת כתב דקי"ל כרב רצלי של שבת בע"ש וכן לחול. ע' בהנהגה לפניך שבהלכות:
ה [ד] אמר רבי יוחנן ונקרא פושע ע"ש:
ז [ה] וכן כתב מורי רבינו והנהיג והורה הלכה למעשה שאין להתפלל תפלת נעילה אלא ביום וכן כתב ר"י בשם ר"י ודלא כרב דאמר בשילהי יומא תפלת נעילה פושרת של ערבית אלא כברייתא דפליג עליה ר' חנינא דתניא אור של יום הבפורים כו' דבין לח"ק דהויא ברייתא בין לר' חנינא בן גמליאל שאמר משום אבותיו לא סבירא להו דרב והא בהא תליא וכן כתב ר"י אלפס. ועוד הביא מורי ראי' מירושלמי דתפלת השחר ור"פ בתרא דתענית דר' יוחנן פליג על רב ואמר אין תפלת נעילה אלא ביום ורב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן. ועוד מוכח התם דאפילו רב מודה דיש להתפלל אותה ביום דגרסינן אימתי היא נעילה רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת שערי שמים פ"י בלילה ור' יוחנן אמר בנעילת שערי היכל שוהו ביום לאחר הקטרת קטרת והרלקת נרות. אמר ר' יודן ענתותי מתניתין מסייעא ליה לר' יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאים כפיהם ארבעה פעמים ביום בשחרית כמוסף במנחה בנעילת שערים בתעניות ומעמדות ויום הבפורים אית לך למיזר נעילת שערי שמים פ"י בתמיה והא איתקש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום. אחוה דאימיה דרב איזיא צייץ הוה גולתיה דרב ביזמא צומא רבא פירוש היה שומר מליתו אמר ליה כד תיחמי שימשא בריש דיקלי הב לי גולתי דנצלי נעילת שערים פירוש משום הכון ופריך מחליף שיטתיה היה תמן אמר אומר בנעילת שערי שמים פירוש בלילה וכאן אמר בנעילת שערי היכל פירוש שרצה להתפלל מבעוד יום אמר רב מתנא על ידי דהוה רב מאריך בצלותיה סגין היה מגיע בנעילת שערי שמים פירוש סוף תפלתו נמשכת עד הלילה אלמא דר' יוחנן פליג עליה והלכתא כוותיה לגבי רב ועוד דמייתי ליה סיעתא ממתניתין דבג' פרקים ופשטא דמתניתין משמע מבעוד יום גדול דאיתקש לשירות היינו שיר שעל הקרבן כדמוקי לה בפרק ב' דערבין והויא הוה מבעוד יום גדול שאין אומרים שירה אחר תמיד של בין הערבים אע"ג דאכתי יום גדול הוא דאיכא בתריה קטורת ונרות ולאפוקי מרב דאמר צריך שתהא התפלה ונשיאת כפים שלה נמשכין עד הלילה ואפי' לרב גופיה צריך להתפלל אותה ביום ועוד כבר מוכח דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי כתוב בש"ר שב"ט דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי שכתב ר"י בפרק בתרא דתענית מהיקשא דלשרתו ולברך בשמו וכו' עד הילכך אין להתפלל נעילה ולא לעלות לדוכן אלא ביום מהני טעמי דפרישית וכו' עד ונראה דודאי לא הנהיגו אבותינו כך אלא מחמת שהחזנים מושכים עד הלילה סבורים שכדין עושין ע"כ ליקטתי מדברי מורי רבינו שכתב בשילהי יומא בתום' ועוד האריך הרבה. ע"ש. ול"נ דאין לדקדק דאית ליה לרב דתפלת נעילה בלילה מדאמר תפלת נעילה פושרת של ערבית

ד וזמן מנחה קטנה וכו'. משנה פרק תפלת השחר (דף כ"ו.) תפלת המנחה עד הערב ר' יהודה אומר עד פלג המנחה ואיבעי לן בגמרא (דף כ"ו.) אי הלכה כרבי יהודה בתפלת המנחה כי היכי דהלכתא כוותיה בתפלת השחר ואסיקנא דמאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד חז"ש רבינו עד שיצא"ר מן היום שעה ורביע דהיינו עד הערב כמ"ק. ויש לדקדק בלשון רבינו שהו"ל לכתוב וזמן המנחה קטנה מתשע שעות ומחלה עד שתשקע החמה אבל נראה שכיון למה שכתב הרא"ש בשם הגאון דמאן דמקדים ומצלי ערבית מו לא מצי ללזויי מנחה אלא עד פלג המנחה כר"י דאס אימא לדרבי יהודה לימא לדרבנן ואס אימא לדרבנן לימא לדר' יהודה וכן אי צלי תפלת המנחה עד הערב מו לא מצי לאקדומי לתפלת הערב בפלג המנחה דאי איפשר לו לעשות פעם כרבנן ופעם כר"י וגם ה"ר יונה ו"ל כתב כן. ונראה לי שהוא מוכרח בלשון שאמרו דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ואין ספק שפירשו התוספס שיטתו לעשות כמר עבד והתוספס שיטתו לעשות כמר עבד ולכן כתב רבינו זמנה עד שיצא"ר מן היום שעה ורביע ומסס ואילך הוא זמן תפלת הערב היינו כרבי יהודה: ויש לו וכו'. כלומר גם אם יראה לתוספס שיטת מ"ק יתפלל אותה עד שתשקע החמה:

אלא עד ט' שעות ומחלה כלומר משש שעות ומחלה דהיינו מנחה גדולה עד ט' שעות ומחלה דהיינו מנחה קטנה וזהו שאמר בשלמא עד ט' שעות וכו' היינו אי חייש רבי יהודה לזמן הקרבה בשלמא עד ט' שעות ומחלה ניחא אבל הא עד פלג המנחה מנא ליה דלא הוי לא דינא ולא זמן הקרבה כדפרי' ומירצו דודאי בחר זמן הקרבה אזלינן וזמן הקרבה היה כלה בפלג המנחה משום דבקטורת ס"ל לרבי יהודה דהיה עיסקון שעה אחת ומחלה ולכן קאמר דתחילת זמן מנחה קטנה מתחילת זמן הקרבת הקטורת דהיינו מט' שעות ומחלה עד סופו דהיינו פלג המנחה. וא"ת דצירושלמי פרק תפלת השחר אמרינן תמן מנינן תמיד נשחט בשמונה שעות ומחלה וקרב צט' שעות ומחלה ערבי פסחים נשחט בשבע ומחלה וקרב בשמונה ומחלה בין בחול בין בשבת רבי ירמיה בעי את עביד מנחה שמי שעות ומחלה והכא עביד מנחה שלש שעות ומחלה פי' אי אזלינן בחר הקרבה של כל יום צט' שעות ומחלה לא נשאר משם עד הלילה אלא שמי שעות ומחלה ואי אזלינן בחר הקרבה דפסחים דקרב בשמונה שעות ומחלה נשאר משם עד הלילה שלש שעות ומחלה וא"כ הוי מנחה שלש שעות ומחלה ומציעא ליה לר' ירמיה בחר מי אזלינן ומתוך שם אמר רבי יוסי לא הוקשה תפלת המנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת שנאמר תכון תפלתי קטורת לפניך וכו' לא שעה אחת לעיסקון ואם עביד מנחה שמי שעות ומחלה כלומר אפי' אזלינן בחר תמיד של ערבי פסחים לא הוי מנחה אלא צט' שעות ומחלה משום דאזלינן בחר הקרבה של קטורת שהיה לריך שעה אחת לעשות הקטורת והוי המנחה צט' שעות ומחלה נמא' דצא"ר הימים אזלינן בחר הקרבת התמיד ע"מנו ובערבי פסחים אזלינן בחר הקרבת הקטרת כדי להשוות ערבי פסחים עם שאר הימים דהמנחה יש לה קצת דמיון עם הקרבת הקטורת וקצת עם התמיד ופעמים אזלינן בחר התמיד ופעמים אזלינן בחר הקרבת הקטורת א"כ משמע מהתם דהקטורת לא היה לריך אלא שעה אחת לעיסקון. וי"ל דמ"מ ס"ל לר'

הנהגות מיימוניות

ד [ב] שהוא עשירית היום כרבי יהודה דאמר עד פלג המנחה ע"כ:
ג [ב] כרבנן דאמרי עד הערב ומוסקין בגמרא השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד. כתב רבינו הגנאל ועכשיו נהגו כל ישראל כרבנן להתפלל מנחה עד הערב וכו' יוסי דאמר בירושלמי לא הוקשה תפלת מנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת שנאמר תכון תפלתי קטורת לפניך ותו דאמר רבי העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ואוקמה אב"י בר אבין ורב חנינא בר אבין כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה שנאמר ויראוך עם שמש ואע"ג דליש"י עלה במערבא ה"מ מאן דמאחר טפי אבל קודם ביאת שמש כמעט שפיר דמי. וירושלמי ר' יוסי הוי מצלי עם דמדומי חמה שנא' על זאת יתפלל כל הסיד אלך לעת מצוא לעת מצוא של יום ואע"ג דרשעת תפלת מנחה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הערב מאן דמצלי מפלג מנחה קטנה ולמעלה טפי עדיף ובלבד שלא ידחה השעה עכ"ל. ור"ת כתב דקי"ל כרב רצלי של שבת בע"ש וכן לחול. ע' בהנהגה לפניך שבהלכות:
ה [ד] אמר רבי יוחנן ונקרא פושע ע"ש:
ז [ה] וכן כתב מורי רבינו והנהיג והורה הלכה למעשה שאין להתפלל תפלת נעילה אלא ביום וכן כתב ר"י בשם ר"י ודלא כרב דאמר בשילהי יומא תפלת נעילה פושרת של ערבית אלא כברייתא דפליג עליה ר' חנינא דתניא אור של יום הבפורים כו' דבין לח"ק דהויא ברייתא בין לר' חנינא בן גמליאל שאמר משום אבותיו לא סבירא להו דרב והא בהא תליא וכן כתב ר"י אלפס. ועוד הביא מורי ראי' מירושלמי דתפלת השחר ור"פ בתרא דתענית דר' יוחנן פליג על רב ואמר אין תפלת נעילה אלא ביום ורב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן. ועוד מוכח התם דאפילו רב מודה דיש להתפלל אותה ביום דגרסינן אימתי היא נעילה רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת שערי שמים פ"י בלילה ור' יוחנן אמר בנעילת שערי היכל שוהו ביום לאחר הקטרת קטרת והרלקת נרות. אמר ר' יודן ענתותי מתניתין מסייעא ליה לר' יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאים כפיהם ארבעה פעמים ביום בשחרית כמוסף במנחה בנעילת שערים בתעניות ומעמדות ויום הבפורים אית לך למיזר נעילת שערי שמים פ"י בתמיה והא איתקש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום. אחוה דאימיה דרב איזיא צייץ הוה גולתיה דרב ביזמא צומא רבא פירוש היה שומר מליתו אמר ליה כד תיחמי שימשא בריש דיקלי הב לי גולתי דנצלי נעילת שערים פירוש משום הכון ופריך מחליף שיטתיה היה תמן אמר אומר בנעילת שערי שמים פירוש בלילה וכאן אמר בנעילת שערי היכל פירוש שרצה להתפלל מבעוד יום אמר רב מתנא על ידי דהוה רב מאריך בצלותיה סגין היה מגיע בנעילת שערי שמים פירוש סוף תפלתו נמשכת עד הלילה אלמא דר' יוחנן פליג עליה והלכתא כוותיה לגבי רב ועוד דמייתי ליה סיעתא ממתניתין דבג' פרקים ופשטא דמתניתין משמע מבעוד יום גדול דאיתקש לשירות היינו שיר שעל הקרבן כדמוקי לה בפרק ב' דערבין והויא הוה מבעוד יום גדול שאין אומרים שירה אחר תמיד של בין הערבים אע"ג דאכתי יום גדול הוא דאיכא בתריה קטורת ונרות ולאפוקי מרב דאמר צריך שתהא התפלה ונשיאת כפים שלה נמשכין עד הלילה ואפי' לרב גופיה צריך להתפלל אותה ביום ועוד כבר מוכח דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי כתוב בש"ר שב"ט דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי שכתב ר"י בפרק בתרא דתענית מהיקשא דלשרתו ולברך בשמו וכו' עד הילכך אין להתפלל נעילה ולא לעלות לדוכן אלא ביום מהני טעמי דפרישית וכו' עד ונראה דודאי לא הנהיגו אבותינו כך אלא מחמת שהחזנים מושכים עד הלילה סבורים שכדין עושין ע"כ ליקטתי מדברי מורי רבינו שכתב בשילהי יומא בתום' ועוד האריך הרבה. ע"ש. ול"נ דאין לדקדק דאית ליה לרב דתפלת נעילה בלילה מדאמר תפלת נעילה פושרת של ערבית

דוכחיה נפרק תפלת השחר נקטין מחניטין כפסטה דבסמוך למנחה קטנה אין מתחילין אפילו סעודה קטנה ואם התחילו אפילו בסעודה גדולה נמי אין מפסיקין אם יש שהות ביום עדיין הא זמנה גדולה אפילו סעודה גדולה שרא לכתחלה ובהגהות מרדכי (שם סי' מה) על שם ה"ר שמואל בן ר' ברוך מיקל יותר לדוקא סעודה גדולה אסור סמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין אבל סעודה קטנה שרא לכתחלה אפילו לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה: ובמהרי"ל ריש הלכות שבת (במהג"ו נח) כתב הא דאנו נוהגים צערב שבת דרוחצין ומגלחין סמוך למנחה סמכין על מה שיש לנו שעה קטנה לתפלת המנחה בכל יום עכ"ל נראה דרז"ו לומר דיש לנו שעה קטנה שקורין העם לבית הכנסת ולא חיישין שמה יפגע. ובה"א גזונא כתב מהר"י וייל בהלכות פסח (במשניותיו סי' קג) והאריך בזה וכתב וז"ל ועוד דהשמש מדכיר והציא ראה מפרק הדר (עירובין דף ס"ה) דרב ששת מפר שבתה לשמיעה פירש רש"י אמר לו הניחמי לישן מעט וכשיגיע זמן תפלה הקלינני. וכתב עוד דנהגו היתר לסעוד לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה ונראה דרז"ו לומר דהיינו ביחיד הסועד ומותר כיון דאיכא שעה קטנה לציור שהשמש קורא לבית הכנסת כדפירשמי לעיל לא חיישין שמה יפגע אבל רבים שנכנסו לסעודת צריח מילה וכיוצא בו אפילו סמוך למנחה קטנה איסורא עבדי כל שכן כשהגיע זמן מנחה קטנה והע"פ דרבינו שמואל בן ר' ברוך מיקל גם בזה לא קיימא לן הכי ביחיד הוא נגד כל הגאונים האחרים ומנהג גרועים הוא שמקלין בזה:

רלג א וזמנה משש שעות ומחצה וכו'. ריש פרק תפלת השחר (דף כ"ו): ואסיקנא וכו'. שם דף (כ"ו) [כ"ו]: וז"ש והוא שיעשה לעולם בחד מינייהו וכו'. כן כתבו לשם ה"ר יונה והרא"ש. ועכשיו נהגו העולם להקל בכך ועבדי מרי קולי דסמרי אהדדי ואפילו הכי יא דיעבד דתפלה הקילו ועיין כחצו בספר אוהל מועד (שער התפלה דרך ז נח"ב ז) בשם רבינו האי ז' ואחר כך כתב בשם בעל ההשלמה בן שעכשיו שנהגו על ידי הדחק שעושים פעמים כרבי יהודה ופעמים כרבנן שפיר דמי דלא גרע

רלג א וזמנה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה וכו'. נפרק תפלת השחר (ט): תנא חזו זמן מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה ואזו היא מנחה קטנה מחשע שעות ומחצה ולמעלה. ופירש רש"י אם נא להקדים תמיד של בין הערבים אינו יכול להקדימו קודם שש שעות ומחצה דבין הערבים כתיב ביה מי ינטו כללי ערב משהחמה נוטה למערב דהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה: מנחה קטנה. זמן תמיד של בין הערבים בכל יום מחשע שעות [ומחצה] ולמעלה כדמקן נפרק תמיד נשחט (פסחים נח). והתם מפרש טעמא. ובמחניטין (כו) חקן תפלת המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ופירש רש"י (שם: ד"ה) פלג מנחה אחרונה. חלוק את שתי שעות ומחצה הנותרים ביום ומחצה פלג אחרון של מנחה מאחת עשרה שעות חסר רביע ולמעלה:

ומדברי רבינו נראה דזמן מנחה לכתחלה הוא משש שעות ומחצה ולמעלה וכן נראה מדברי משו"ב הרא"ש (כלל ד סי' ט) שכתב רבינו בסמ"ק שאחר זה אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות תפלה (ה"ב) כבר אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנו זמנה ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום במשע שעות ומחצה תקנו זמנה מחשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי שצערב הפסקה שחל להיות צערב שבת היו שוחטין את התמיד בשש שעות ומחצה אמרו שהמחפול אחר שש שעות ומחצה יא ומשהגיע זמן זה הגיע זמן חיונה והיא הנקראת מנחה גדולה נראה מדבריו שיקר תקנת זמן תפלת המנחה דלכתחלה היא מחשע שעות ומחצה ולמעלה וזמן מנחה גדולה שאמרו היינו לומר שאם המחפול תפלת המנחה משהגיע אותה שעה יא ידי חובתו. וכן נראה ממה שכתב אחר כך (סי' רנח) שהורו הגאונים שאין ראוי להמחפול רשות אלא הגדולה וכן הדין נוסף מפני שהיא כנגד דבר שאינו מדר כל יום: וז"ש רבינו ולא נפסקה הלכתא בהדיא בחד מינייהו ואסיקנא דעבד כמר עבד. שם נפרק תפלת השחר (ט): וז"ש והוא שיעשה לעולם בחד מינייהו וכו'. כן כתבו שם ה"ר יונה (יט: ד"ה דעבד) והרא"ש (סי' ג) וכן כחצו בספר אוהל מועד (שער התפלה דרך ז נח"ב ז) בשם רבינו האי ז' ואחר כך כתב בשם בעל ההשלמה בן שעכשיו שנהגו על ידי הדחק שעושים פעמים כרבי יהודה ופעמים כרבנן שפיר דמי דלא גרע

פרישה

(ט) משיתעטפו הדיינים. מפני כבוד השכינה היה דרכן להתעטף וללדקן משישט אדעת לזון כן כתב רבינו ירושם: (י) או בשיתיר אזורו. פירוש למי שרגיל להחירו בשעת אכילה קודם נטילה. רש"י: **רלג א** וזמנה משש שעות ומחצה ולמעלה. זה לשון הבית יוסף ומדברי רבינו נראה דזמן מנחה לכתחלה הוא משש שעות ומחצה ולמעלה וכן נראה מדברי משו"ב הרא"ש שכתב רבינו בסמ"ק שאחר זה אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות תפלה (ה"ב) כבר אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנו זמנה ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום במשע שעות ומחצה תקנו זמנה מחשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי שצערב הפסקה שחל להיות צערב שבת היו שוחטין את התמיד בשש שעות

הגהות והערות

רלג א [א] ולמעלה ליחא ברפוס פי"ב וכת"י ג', וכן לקמן הגירסא בכמה דפוסים "שהוא י"א שעות" וכו' ובכת"י לונדון "שהוא סוף י"א שעות" וכו': [ב] בספר ההשלמה שלפנינו (ברכות פ"ד אות ב) לא כתוב בן רק הביא דברי רב האי גאון שלא יעשה פעם כרבי יהודה ופעם כרבנן דאם בן עליו

[ו] ברוב דפו"ר "בגדיו", ועיין רש"י שם שפירש משיקשור בין כתפיו את בתי זרועותיו [כדי להתעטף בעורות, ברטנורא]: [ז] בכמה דפו"ר וכת"י מבואר התחלת אכילה קודם התחלת דין, וכן הוא הסדר במשנה, אבל לעיל בטור הסדר הפוך ואינו ידוע למה:

רלג זמן תפילת המנחה. ובו ב' סעיפים:

א. מי (א) שהתפלל תפילת המנחה לאחר שש שעות (ב) ומחצה ולמעלה ^{(א) (ב)} יצא. ועקר זמנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה, יעד הלילה לרבנו, ולר' יהודה עד פלג המנחה, (ג) שהוא עד סוף אחת עשרה שעות חסר רביע. הגה (ד) ומשערינן ששעות אלו לפי ענין היום, ואף אם היום ארך משערינן לשתיים עשרה שעות, והם נקראות שעות זמניות, וכן כל מקום ששערו חכמים בשעות משערינן בשעות אלו (רמב"ם בפרוש המשנה בפרק קמא דברכות). ¹ ויאסיקנא, (ה) דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, והוא שיעשה (ו) לעולם פחד מניהו, שאם עושה כרבנו ומתפלל מנחה עד

שערי תשובה

(א) יצא. עין פאר היטב. ובכרפי יוסף כתב, דלא יצא, דאף על גב דזמנה אחר חצות, מכל מקום כיון דאין אנו בקיאים לא יצא, כמו שכתב המגן אברהם, ובלקוטי פרי חדש, עין שם. ועין שם בשם רדב"ז סימן תרעו דמפלג המנחה צדיף מתחלת זמן מנחה קטנה, כן כתב רבנו חננאל, כל שכן מנחה גדולה שאין להתפלל אותה אלא מתוך הדחק, עין שם. ועין בשאגת אריה סימן יז שהאריך, בענין אם מתר להתפלל מנחה אחר שקיעת החמה, וסיים בה דשמע מנה דזמן תפילת המנחה עד הלילה, עין שם. וכתב בשם הארי"ל שיש להתפלל תפילת מנחה בעינים סגורות וכן להניח שתי ידיו זו על גב זו ימין על שמאל וכן יעשה בערבית, ובערבית של ערב שבת אין צריך לסגר עיניו, וצריך לומר עלינו אחר כל שלש תפלות היום וכן יש לומר מזמור ה' רעי ומזמור אלהים יחננו אחר כל שלש תפלות, עין שם:

משנה ברורה

סוף וכו'. שזמן מנחה קטנה הוא שתי שעות ומחצה [דהלא הוא מתשע שעות ומחצה עד סוף שתיים עשרה שעות], ונמצא דפלג המנחה הוא שעה שלמה ועוד רביע: (ד) ומשערינן שעות אלו וכו'. היינו, כל חשבון השעות הנ"ל, בין למנחה גדולה בין למנחה קטנה ופלג המנחה, דחשבינן בשעות היום, מחלקינן היום, בין ארוך בין קצר, לשנים עשר חלקים, וכל חלק נקרא שעה, ועל פי שעות אלו קבעינן זמן מנחה לכל הנ"ל. ושעור שתיים עשרה שעות היום דמשערינן בו, יש מחלקת בין הפוסקים, ² דיש אומרים דחשבינן מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, וממילא לר' יהודה מתר להתפלל מנחה עד שעה ורביע קדם צאת הכוכבים, ולרבנו עד הלילה, וכו"ל בסעיף קטן ב, וכך סתם המחבר בסימן זה ולקמן בסימן תמג, ויש אומרים דחשבינן השתיים עשרה שעות מנץ החמה עד שקיעתה, וממילא לר' יהודה אינו מתר להתפלל מנחה רק עד שעה ורביע קדם השקיעה, ולרבנו עד השקיעה: (ה) דעבד כמר וכו'. ויש לכל אחד משניהם קלא וחמרא, היינו, דלענין מנחה דעת ר' יהודה אינה אלא לחמרא, דאין להתפלל מנחה רק עד פלג המנחה, אבל ממילא יש קלא לענין מעריב, דמשם ואילך נחשב כלילה לענין שיוכל להתפלל תפילת מעריב [הינו רק התפלה עצמה, דאלו זמן קריאת שמע של ערבית לכלי עלמא בצאת הכוכבים הוא וכדלקמן בסימן רלה], ולרבנו הוי קלא לענין תפילת המנחה דמתפללין עד הערב, וממילא חמרא לענין תפילת הערב, דאין להתפלל קדם חשכה: (ו) לעולם פחד. פרוש שלא ינהג פעם כן ופעם כן, משום דהנה תרתי דסתרי,

באר היטב

6. יצא. אם בדיעבד התפלל בתחלת שעה שביעית דהינו, אחר שש שעות לא יצא, מגן אברהם, והיד אהרן, ובית יעקב סימן צא פסק דיצא: 3. שעות אלו. דהינו, מהנץ החמה עד סוף שקיעתה והוא כמו רביעית שעה קדם צאת הכוכבים, עין מגן אברהם: 4. לשתיים עשרה שעות. רוצה לומר, שהיום משערינן לשנים עשר חלקים אפלו אם יהיה ארוך שמונה עשרה שעות, וכל חלק נקרא שעה, ועין לעיל סימן פט סעיף קטן ג: 7. מניהו. פרוש, שלא ינהג פעם כן ופעם כן ומכל שכן שלא יתפלל ביום אחר מנחה אחר פלג המנחה וערבית קדם צאת הכוכבים. מגן אברהם:

רלג א (א) שהתפלל וכו'. דתפילת המנחה כנגד תמיד של בין הערפים תקנוה, וזמן שחיטתו מדאורייתא התחלתו אחר שש שעות ^א ומחצה, דהינו, חצי שעה אחר חצות היום, ורק משום כדי שיהיו יכולין להקריב קרבנות יחיד מקדם [שאחר התמיד של בין הערפים אסור להקריב שום קרבן], לכן היו מאחרין הקרבנות בכל יום עד תשע שעות ומחצה, לבד מערב פסח שחל להיות בערב שבת, ² שהיו שוחטין התמיד בשש שעות ומחצה, ועל כן עקר זמן תפילת המנחה להתחלה הוא מתשע ומחצה ולמעלה, כנגד התמיד שהיו מקריבין בכל יום, ומכל מקום אם התפלל משש ומחצה ולמעלה יצא, אחרי דעקר זמנו של תמיד מדאורייתא מתחיל מאותו זמן. ³ ויש מהראשונים שמקלין להתחלה משש שעות ומחצה ולמעלה. ⁴ ועל כל פנים אם רוצה לאכל או לצאת לדרך, ⁵ או שעתה יוכל להתפלל עם הצבור, ואם ימתין על מנחה קטנה לא יהיה לו מנין, לכלי עלמא מתר להתפלל להתחלה משש שעות ומחצה ולמעלה: (ב) ומחצה ולמעלה יצא. משמע דמקדם לכן לא יצא אפלו דיעבד [כן כתב מגן אברהם ודרך החיים וברפי יוסף], ויש מאחרונים דסבירא להו, דאף דלכתחלה אסור להתפלל קדם שנשלם החצי שעה שאחר חצות, מכל מקום בדיעבד שהתפלל בזו החצי שעה לא יתפלל שנית. ודע, דמה שכתב עד הלילה לרבנו, ⁶ לאו דוקא, דהא לערוך רבע שעה קדם צאת הכוכבים לכלי עלמא בכלל בין השמשות הוא, כדלקמן בסימן רסא, ואין להתפלל מנחה אז. ועין לקמה בהג"ה שניה מה שכתבנו בענין זה למעשה: (ג) שהוא עד

שער

רלג א. א. דבין הערפים כתיב בה מכי יטו צללי ערב, דהינו משהחמה נוטה למערב דהוא משש ומחצה ולמעלה [רש"י ברכות כו]: ב. כדי שיהיו יכולין להתעסק אחר כך גם כן בקרבן הפסח קדם שיקנס השבת, דצליית הפסח אינו דוחה שבת [גמרא]: ג. הרא"ש והטור, ועין בבאור הגר"א שמשמע שמצדד כמותם: ד. מגן אברהם ושאר אחרונים: ה. כן משמע במאמר מרדכי וכן מוכח בסימן רלה סעיף א, דמשום תפלה בצבור התירו לו לקרא אחר כך קריאת שמע בלא ברכות, עין שם, ואף אם נחמיר שם כהמעשה רב מסתברא בזוה מתר לכלי עלמא: ו. פרי חדש ובית יעקב ומגן גבורים וכן משמע קצת בפרי מגדים באשל אברהם. ובאמת אף דאין אנו בקיאים ומשום זה אסור מקדם, מי גרע מספק התפלל או לא להתפלל דאינו חוזר ומתפלל, ויש לדחות, דכיון שקבעו חז"ל זמני התפלות והם אמרו שש ומחצה, הוי מתחלה בלא התפלל בזמנה. וצריך עיון למעשה: ז. פרי מגדים בסעיף קטן ז: ח. ונראה לי, דאף החצי שעה שאחר חצות למנחה גדולה הוא גם כן שעות זמניות, דהא בגמרא איתא תרניהו כי הדרי, תשע ומחצה למנחה קטנה ושש ומחצה למנחה

גדולה, וכי היכי דשם הוא זמניות הכי נמי במנחה גדולה הוא זמניות, אף דלכאורה כיון דהוסיפו חצי שעה הוא כדי שלא יטעו דאין אנו בקיאים, צריך להיות תמיד חצי שעה, ועדין צריך עיון: ט. תרומת הדשן ומבי"ט, הביאו האלהי רבה בסימן רסז: י. שלטי גבורים ולחם חמדות ולבוש. וכונת הלחם חמדות והלבוש הוא עד תחלת השקיעה, כמו שפירש במעדני מלך וגם בלבוש סימן רסז ונדלא כמגן אברהם שמתפק בקונת הלבוש, אליה רבה, וכן הוא גם כן דעת הגר"א בהדריא בסימן נטט, עין שם שהרחיב מאד בדבר בכמה ראיות דהשתיים עשרה שעות חשבינן מנץ החמה עד שקיעת החמה, ושקיעת החמה הוא חתך משעה שהחמה מתכסה מעיניו, עין ברכריו בסימן רסא, ועין שם שכתב משעם זה שלא להתפלל אז מנחה וכן הוא על כרחך לדעת הגדולים הנ"ל, דהא אפלו אם נסבד כרבנו דסביר עד הערב, הלא על כרחך הוא בהשלמת השתיים עשרה שעות לא יותר [נדמוכח בברכות כו ע"ב דפריך בגמרא אי עד ועד בכלל, ר' יהודה הינו רבנו], ואם כן כיון דחשבינן השתיים עשרה שעות מנץ החמה עד שקיעתה, אם כן על כרחך ערב הינו שקיעה. ולבד כל אלו קצינו לאחד מהראשונים דדעתו

דבר דברים האסורים לעשות בשעת המנחה. ובו ג' סעיפים:

א שני הנקט בשם
דני אפרים בשם
דב הלי ב שנת ס'

א אם השעה (א) דחוקה (ב) יתפללו בלחש ואח"כ יאמר שליח ציבור מנן וכחיה ויענה קדושה ומסיים האל הקדוש אם אין שהות (ג) ביום לגמור י"ח ברכות. הנה וי"א שיתפלל (ד) * כש"פ עם סקל (ה) נקול רס וכן נוהגין וע"ל סי' קכ"ד סעיף ב' : **ב** (ה) בלא ישוב אדם (ו) להסתפר (ז) סמוך (ז) למנחה עד שיתפלל ולא יכנס (ח) למרחץ ולא (ט) * לבורסקי (מקום שמענין שם הסודות) (י) ולא

באר היטב

(א) נקול רס. ומ"מ בת"ל לא יעשה כן לכתחלה כיון שאומר הש"ץ ענו ברכה בפ"ע והקבל אומרים כדרך ליכא יו"ד דלייתי לש"ץ ומ"מ אם השעה דחוקה מאד יתפלל מיד נקול רס ויאמר הש"ץ ענו והקבל יאמרו בש"ת רלנ"ח מ"א וע"ל סי' קכ"ד ס"ב

ביאור הלכה

* הש"ץ עם סקל. פיין מ"א מה שביא בשם הרמב"ם דבת"ל לא יפשו כן דכיון שאומר הש"ץ ענו ברכה בפ"ע והקבל אומרים כדרך בלחש בלא ליכא יו"ד דלייתי לש"ץ פ"ש ולא הסתקתיו במ"ב דנלפנ"ד פשוט לפי מה שאנו נוהגין כיום שהש"ץ אינו אומר נקול רס עד אחר ברכה ג' כדי להזכיר י"ח בקדושה בודאי א"ל הש"ץ לומר ברכת ענו רק בש"ת כאשר יחידים דוב לא נקרא חזרת הש"ץ והרמב"ם פיירי לפי מה שביא ונהגין בזמנו שהש"ץ היה אומר כל ה"ת נקול רס ופיין לעיל בסיון קכ"ד בנכ"ל ד"ה בלחש : * לבורסקי. פיין מ"ב מ"ב לפיין שאר מלאכות וכאן מ"א ומלאכתו במאירי שכתב שפיין זה וי"ל ק"ת שפרשים כתבו שלא נאסרה מלאכה בחול זמנן בסמוך למנחה גדולה אלא במלאכות שאין רגילות פשייתן לחלוק כגון הסודות או הכורסקי שמאחר האתח חושש על הפסד פירות איך יפסיד [וילך להפלת] ועוד שדרכו ללבוש בגדים זואים באותה שעה עד שישלים וירחץ רגליו וילבש בגדים הרגילים לו ואיך יפסיק פ"ע לתזור לאלתר לסודו וכן לדון קשה לו לזוז בעוד שספגו בידו ועדיו מוזמנים לו וכן כל כיוצא בו אבל תפירה וכתובה ושאר דברים שאדם רגיל להסתלק מהן לחצי שיפור מתחיל וכשיגיע זמן תפלה מפסיק פכ"ל וכוונת המאירי במש"כ ק"ת שפרשים הוא להרבה"א המוכח בר"ה גבי' ואפשר שכן הוא ג"כ דעת המ"א ולהכי כתב כיוצא בזה וכ"כ בפמ"ג אמנם פסחיתא לזון מהר"י שביא בסמ"א בסק"ת ששמש

דהיינו סעודת נישואין וכו"ג אז אסור שמא יעבור זמן המנחה או אפילו סעודת קטנה כסעודת כל אדם אסור דלמא אתי לאמסוכי [וכן כה"ג יש להסתפק בשאר דברים המוזכרים במשנה דהיינו שאסור ליכנס למרחץ אי דוקא לכולא מלתא דמרחץ דהיינו לחוף ראשו ולהשתטף בחמין וזוין ולהזיע או אפילו להזיע בעלמא אסור שמא יתעלף מחמת חוס המרחץ וכן לענין בורסקי אי דוקא לבורסקי גדולה או אפי' לעיוני בעלמא וכו"ג בשאר דברים כגון מוכרים בזה הסעיף] ויש שם בגמרא שני תירוצים ולתרווייהו איירי המשנה במנחה גדולה תירוצן קמא דכונת המשנה שאסרה סמוך למנחה גדולה איירי דוקא בסעודה גדולה [הא סעודה קטנה מותר להתחיל עד זמן סמוך למנחה קטנה. ויש שמקילין עוד לתירוצן זה דאפילו סמוך למנחה קטנה ג"כ מותר להתחיל סעודה קטנה] ותירוצן בתרא דכונת המשנה לאסור אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ונחלקו הפוסקים בזה הרי"ף והרמב"ם פסקו כתירוצא בתרא וזהו שסתם המחבר כמותם והרמ"א בריש דבריו פסק כתירוצא קמא וזהו תורף הענין שכתבתי זה ועתה נתחיל לבאר את דברי הסעיף : (ו) להסתפר סמוך למנחה. האי סמוך למנחה היינו סמוך למנחה גדולה כאשר כתב המחבר בסוף דבריו ואכולהו קאי ואף שעד סוף זמן המנחה יש שהות הרבה (ב) אפי' חיישינן שמא ישבר הוץ ויהור אחר אחרת ויעבור המנחה (ג) ואפשר שאם יש לו ב' או ג' זוגים מוכנים לפניו שרי. כשמגיע זמן המנחה נכון שלא יקח ילד בחיקו דשמא יענף בגדיו ובעוד שיחזר אחר מים יעבור מנחה או יתאחר לבוא לכהכ"נ [ס"ח סימן י"ח] : (ז) סמוך למנחה. היינו ה"ל שעה קודם דהוא תהלת שעה שביעית שהוא מחלי היום ומעלה ואין חילוק בין היום ארוך או קצר (ד) לעולם חשבינן לדעה זו סמוך למנחה אחר חצי היום : (ח) למרחץ. אפילו להזיע בעלמא וכ"ש לכולא מלתא דמרחץ : (ט) לבורסקי. אפילו לעיוני בעלמא שמא יראה שנהקלקלו העורות וילשער (ה) ויהיה טרוד בלשער ולא יתפלל [רש"י] (ו) ומשמע דהוא הדין לכל מלאכה או השבון כיוצא בו שאפשר להמשך או לגרום טרדה [ועיין בנכ"ל] ולכן אותם היוצאים לירידים שטרודים בקניית ומכירת סחורה לא יתחילו לכתחלה סמוך לזמן מנחה גדולה עד שיתפללו מקודם [מ"א] : (י) ולא לדון. אפילו שמועטותיהם מכבד ועתה (ז) ראו ליכא בשביל גמר דין אסור שמא יראו טעם ויפתרו הדין וימשך הענין. סעודה

שער הציזון

(א) היינו מה שרמזו הרמ"א במש"כ ופיין לעיל וכו' : (ב) גמרא : (ג) מ"א וא"ר משקפא בזה : (ד) פמ"ג : (ה) וגם שמא יתקן [כמב"ס] ונתוך כך יעבור הזמן : (ו) מ"א : (ז) דרך בלשון זה קאי שעתה בל ליכא מחדש רק בשביל הנמר דאלו כבר ישב מקודם שסגים הזמן בשביל התמלת הדין אף שגמר הדין הניח סמוך למנחה בלא קי"ל אם התחילו אין פסטיקין ושפס :

לדין ולא לאכול יאפי' (ג) (יא) סעודה קטנה (יב) סמוך למנחה גדולה (יג) * ואם (ד) התחיל (יד) באחת
מכל אלו אינו מפסיק אף ע"פ שהתחיל באיסור והוא שיהא שהות ביום להתפלל אחר שיגמור
סעודתו או מלאכתו אבל (טו) אם אין שהות להתפלל אח"כ צריך (ס) (טז) להפסיק מיד (יז) ה'ומאימתי
התחלת תפלתו משיניח סודר של ספרים על ברכיו והתחלת מרחץ משיפשוש לבושו העליון
והתחלת בורסקי משיקשור בגד בין כתפיו בדרך הבורסקים והתחלת דין (יח) אם היו עסוקים בו
משינתחילו בעלי דינים למעון ואם לא היו עסוקים בו (יט) משינתעמפו הדיינים ולדין משישבו
ארעתא לדון והתחלת אכילה (כ) משיטול (ו) ידיו . הגם * ויש חולקים וסבירא לכו (כא) לסעודה קטנה
(כב) מותר (כג) ואינו אכזר רק בסעודה (כד) נשואין או מילה (קור בשם ר"ת)

ה שם גמרא י' ו רבינו יוחנן

באר היטב

ס"ח סי' י"ח : (ג) סעודה קטנה . דילמא אחי לאמסוכי . כתב מהר"ל בהלכות פסח וז"ל דה"ה מי שלא התפלל טרביה עם הזכור אסור במלאכה וכלמוד עד שיחפלו אצל בשרית כיון שהזכור מתפללין לא חיישינן שמא יפגע ומה"ט נהגו לאכול אחר זמן מנחה קטנה ועוד דהשמש מוכיר וקורא לבה"כ . אבל במקום שאין שם מנין אסור ללמוד בשחרית קודם שיחפלו עכ"ל וז"ה לעיל סימן פ"ט ס"ו . והא דאמר' בברכות שלא יאמר אדם חוכל ואשתה תהלה ואח"כ אקרא ק"ש אלא נכנס לבה"כ וקורא ושונה ואח"כ קורא

משנה ברורה

(יא) סעודה קטנה . היינו סעודה כל אדם [וסעודה גדולה הוא של נישואין ומלה] והטעם דחיישינן שמא ימשך . ודין איסור אכילה או מלאכה קודם מעריב יתבאר בסימן רל"ה ס"ב . ולענין להתחיל ללמוד קודם תפלת המנחה ע' לעיל בס"פ פ"ט ס"ו לענין לימוד קודם תפלת שחרית (ח) וה"ה הכא כשנמצא זמן מנחה קטנה : **(יב) סמוך למנחה גדולה .** עיין לעיל בסק"ו במ"ב : **(יג) ואם התחיל וכו' .** (ס) אפילו התחיל אחר שהגיע כבר זמן מנחה גדולה ואפילו אחר כך כל שלא הגיע עדיין החזי שעה שקודם מנחה קטנה [דאלו כשהתחיל (י) בזה החזי שעה מפסיק (יא) כשיגיע זמן מנחה קטנה ואף שיש שהות הרבה עדיין עד הערב דעיקר זמן מנחה הוא (יב) מומנחה קטנה ולמעלה ועיין לקמן בהג"ה מה שעכשיו נוהגין להקל] : **(יד) באחת מכל אלו .** היינו (יג) אפילו התחיל סעודה גדולה או שכנס לבורסקי גדולה או שכנס לבורסקי גדולה וכו' . בשאר דברים כאשר הזכרנו בפתיחה דבדל"ה יש לחוש בזה שמא ימשך הרבה אפי"ה אינו מפסיק כיון שיש שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו או מלאכתו : **(טו) אם אין שהות .** אפילו (יד) התחיל בהיתר מפסיק : **(טז) להפסיק מיד .** היינו (טו) אפילו עוד היום גדול כל שיועד שתמשך סעודתו או מלאכתו עד (טז) שתמשך לריך להפסיק מיד שמא ישכח ויפסד הזמן לגמרי : **(יז) ומאימתי התחלת וכו' .** קאי אמה שכתב לעיל ואם התחיל וכו' : **(יח) אם היו עסוקים .** פ"י שכבר ישבו בדינין אחרים : **(יט) משינתעמפו .** שכן היו נוהגים מלפנים כשיושבין בדין משום ששכינה שורה עמהם [כ"ו] : **(כ) משיטול ידיו .** ומי שרגיל להתיר איזורו כשעת אכילה (יז) מקרי התחלה משיחיר איזורו אף קודם נטילה : **(כא) דסעודה קטנה .** ולדידהו תספורת דידן נמי שרי סמוך למנחה גדולה [ואינו אסור אלא תספורת של בן אלעזר שהיא מלאכה גדולה כמבואר בגמרא] ומרחץ דוקא כולא מילתא דמרחץ אסור או אכל להויע בעלמא שרי ובורסקי דוקא בורסקי גדולה ודין דוקא התחלת דין שרריך לזה שיהיו הרבה וחיישינן שמא יעבור עי"ז הזמן אכל גמר דין שרי : **(כב) מותר .** היינו סמוך למנחה גדולה ואחר מכן עד סמוך למנחה קטנה (יח) אכל סמוך למנחה קטנה שהוא מתחלת שעה עשירית ולמעלה גם לדירהו אסור (יט) ככל אלה ואפילו בדיעבד אם התחילו או מפסיקין (כ) כשיגיע הזמן למנחה קטנה : **(כג) ואינו אסור וכו' .** היינו לדירהו אינו אסור להתחיל סמוך למנחה גדולה אלא סעודה גדולה בדירהו דוקא שיהיו רב פ"ב חיישינן שמא ימשך הרבה עד שיפסד הזמן : **(כד) נישואין או מילה .** וה"ה פדיון הבן שיש שם הרבה בני אדם מסובין יחד ועי"ז רגיל הדבר להמשך וסעודה

שער הציון

(ח) פמ"ג כמק"ח בא"ר [ומה שכתב שם תחלת שעה פשירית להאזנה לשי מה דמשמע ממ"א שם בעסקנותו אין להחמיר לענין לימוד אח"י שעה ואולי דגם הפמ"ג לאו דוקא קאמר] ופשוט דאם התחיל בלימוד קודם שהגיע הזמן דחייב תפלה אינו חייב להפסיק אם יבאר לו שהות אח"כ להתפלל בזמן תפלה כמו שם בסימן פ"ט פ"ב במ"ב : **(ט) מ"א :** (י) מ"א : **(יא) הרא"ש :** (יב) לכך מחמירין יותר כשהתחיל סמוך לה : **(יג) ב"ח וא"ר** ופרישה דלא כע"ז וכן משמע במא"י ועיין ברב"א דכתב ג"כ בהד"א דאם התחיל לאכול אינו מפסיק ובדבריו נסתלק ראיית הט"ו מעיקרו . אכן זה משמע מיניח דאם עדיין לא התחיל לאכול אף כשהתיר חגורתו כדי לאכול מפסיק והאחרונים בג"ל לא הזכירו בזה : **(יד) מ"א :** (טו) היינו דלא אמרינן שיאכל ויפסיק בתוך הסעודה : **(טז) רש"י וז"ל** עד שתמשך משה אלא כל שלא יבאר זמן אחר סעודתו להתפלל כל התפלה בעוד יום : **(יז) סוד ע"פ בגמרא :** (יח) מ"א ושמוע : **(יט)** היינו אפילו תספורת דידן וכן ככל הדברים כמו לדעה קמיתא בן מבואר במקור הדיון : **(כ) כ"ל מהר"ש בברכות פ"א :**

וברכות כח טו (כה) וי"א דאפילו סעודה גדולה סמוך למ"ג שרי (כעל המאור והנמ"ר פ"ק דשבת) וי"א דסעודה קטנה (כו) אפילו סמוך למ"ק שרי (פור בשם ר"י) (כו) ונהנו להקל כשתי הסברות דהיינו בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ובסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ואפשר הטעם (כח) משום דעכשיו קורין לבהכ"נ (כט) לא חיישינן דלמא יפגע ולא יתפלל (אגודס פ"ק דשבת) (וע"ל סימן פ"ט) מיהו בסעודה גדולה (ל) יש להחמיר אפילו סמוך למנחה גדולה * ואפי' אם התחיל (לא) קודם לכן (לב) כשמגיע מנחה קטנה והשעה (ז) עוברת (לג) צריך לקום ולתפלל (פור וכו' בשם הפוסקים) : וי"א דאסור לאכול סעודה קטנה היינו כשקובע לסעודה אבל למעום דהיינו אכילת פירות (לד) בוחר י"זה"ה לאכול פת (ח) (לה) כביצה כדרך שארם אוכל בלא קבע מותר :

באר היטב

ולמי שרגיל להתיר חיזור בשעת אכילה משיתיר חיזורו אפי' קודם נטילה : (ז) עוברת. ט"ל ס"ק ה' דאפי' עוד היום גדול צריך להפסיק אם יודע שתמשך סעודתו עד שתחשך. כתב ב"ש כשיש

ביאור הלכה

ראשונה : * ואפילו אם התחיל קודם לכן וכו'. עיין במ"ב ובה"מ רמ"א שפוסק דאם התחיל קודם שגביע זמן דכמוך למ"ק ודחינו קודם ג' שעות ומניות קודם כלילת אפילו סעודה גדולה אין מפסיקין ומשמע שם מניח דהיינו אפילו יודע שתמשך סעודתו עד כלילת אפי' פוסק אינו זמן מועט קודם שיגמר זמן התפלה ואפילו במקום שאין קורין לבהכ"נ פ"ט ולכאורה הוא דלא דעת רמ"א ונראה שפס' דה"מ דעם שפוסק בסור דאם אין שבות להתפלל ביום אחר גמר סעודתו דפוסק מיד ומובא בן לעיל בשו"ע היינו כשהתחיל באיסור אבל כשהתחיל בהיתר אין צריך לפסוק מיד אלא פוסק אינו זמן מועט קודם שיגמר היום כדי שיוכל להתפלל ואנו כומכין על דעת המאור דעד שיגיע זמן כמון למנחה קטנה אפילו סעודה גדולה מותר להתחיל וא"כ נקרא זה התחיל בהיתר אבל מהר"מ משמע דאפילו התחיל בזמן בהיתר לכו"פ צריך לקום מיד כשיגיע זמן מ"ק אם יודע שתמשך סעודתו עד כלילת וז"ע למעשה :

אבל אם דרכו להתפלל ביחידות בביתו לא מהני [דה"ח] ; (כט) לא חיישינן וכו'. אמנם מיד שקורין לבהכ"נ צריך להפסיק ולהתפלל דא"ל"ה מאי תקנתיה [שם]. ודע דדוקא סעודה קטנה סומכין על קריאת השמש לבהכ"נ (כד) אבל סעודה גדולה אין סומכין על קריאת לבהכ"נ להתיר להתחיל סמוך למ"ק [דהיינו מט' שעות ולמעלה] משום דשכיחא שכרות. ומשמע (כה) מהאחרונים דלענין לילך למרחץ אפילו לכולא מלתא דמרחץ וכן לענין כל הדברים שמוזכר לעיל בסעיף זה סומכין על קריאת השמש לבהכ"נ כמו לענין סעודה קטנה. והנה לפ"ז מותר לילך בע"ש למרחץ אפילו כשהגיע זמן מנחה קטנה במקום שהשמש קורא לבהכ"נ. אמנם אנשי מעשה נוהגין להתפלל (כו) מקודם שהולכין לבית המרחץ (כו) ויש שמדקדקין לזוהר להתפלל מקודם אפילו כשהולכין לבית המרחץ סמוך למנחה גדולה דהיינו אחר חלות כמו שמוזכר במעשה רב אמנם הנוהגין להקל בזה אין למחות בידן דיש להם על מה שיסמכו וכנ"ל אבל כ"ז דוקא אם השמש יכריז גס לאנשי בית המרחץ ללכת מבני' איזה זמן קודם השקיעה בכדי (כח) שיספיק להם בעת אחר לאתם להתפלל בזמנה דא"ל"ה לא נוכל לבחור ע"ז כלל : (ל) יש להחמיר. והיינו (כט) שלא לסמוך על קריאת השמש להתחיל או הסעודה דשכיח שכרות ובשכרות לא מהני הקריאה (ל) ולפ"ז כשיש חתונה בשבת ולא ילאו מבהכ"נ עד אחר חלות יתפללו מנחה מקודם ואח"כ יאכלו דסעודת נישואין הוי סעודה גדולה : (לא) קודם לכן. דהיינו שהתחיל (לא) הסעודה גדולה קודם חלות דאז עדיין זמן היתר לכו"פ : (לב) כשמגיע וכו' והשעה עוברת. ר"ל כיון שמשער שימשך סעודתו עד הלילה צריך לקום ולהתפלל תיכף כשיגיע זמן מנחה קטנה : (לג) צריך לקום ולהתפלל. נראה דדוקא בסעודה גדולה ומשום דשכיחא שכרות דלא סומכין על קריאת השמש לבהכ"נ וכנ"ל לכך פוסק מיד אבל בסעודה קטנה א"צ לפסוק מיד דיוכל לסמוך [אפילו אם התחיל סעודתו אחר שהגיע זמן מנחה קטנה] דיפסוק מסעודתו כשיקרא השמש לבהכ"נ : (לד) מותר. אפילו כבר הגיע זמן מ"ק ואפילו אם אוכל הרבה פירות דזה לא מקרי סעודה. ותבטל העשוי מחמשת המינים ג"כ מותר אם אינו קובע עליהו [דה"ח] : (לה) כביצה. ולא יותר וכחכ' המ"א דנשהיה יותר מכביצה נמי אסור אף דלענין חוץ לכוכה חשיב עראי אף ביותר מכביצה בזה דהחשש הוא שחא ימשך וזה שייך בשתיה יותר (לז) אם הוא משקה המשכר. וסתם משקה מותר לשמות אפילו הרבה :

שבתפלה

אוצר החכמה

שער הציון

(כא) וכח"א כתב דסעודת יו"ט מקרי ס"ג וז"ע מנין לו זה והלא כנ"י בשם הגה"מ מבוחר להיטב : (כב) היינו לכתחלה אבל אם התחיל אפילו סעודה גדולה אין מפסיקין אף שגביע זמן מנחה קטנה כיון שיש שבות עדיין לגמור גס התפלה כמעט יום : (כג) מ"א אבל המעיין בתוספות רבינו יבואר יראה דעת רבינו יסודה דלא קי"ל כריב"ל ומשמע בפשיטות דאפילו משכנים זמן מ"ק מותר להתחיל וכן משמע בסג"א ודלא ככ"ח דכתב דאפילו לרבינו יסודה קי"ל כריב"ל והיינו כשהגיע זמן מ"ק פ"ט : (כד) מ"א ושי"א : (כה) מ"א ודכ"ח : (כו) שאין רוצין לסמוך על קריאת השמש דלאו ביתר כבוד הוא כמו שמוזכר בחידושי רע"א : (כז) שחוששין לדעת המחבר שחשש שחא יתפלל [ומפני זה אסור אפילו להניח בעלמא] ומפילא לא מהני קריאת השמש : (כח) ובאמת כמורף בימים הקצרים כבא מבית המרחץ בלא ידוע שמו"ה על כל אדם לזרז על הדלקת הנרות שלא יפגרו בזמן ולא יסיח לו שבות פ"ז להתפלל שחשש בזה כולא מהכין להקדים להתפלל מנחה מקודם ואפילו ביחיד : (כט) ר"ל דלא כמנהג העולם שנהנו לפקל גס כוס וכמו שכתב מתחלה : (ל) מ"א בשם ב"ש : (לא) ולפי רשימת לשון רמ"א משמע דהיינו אפילו במקום שקורין לבהכ"נ : (לב) דה"מ :

יב. הנוהגים לומר עלינו לשבח לאחר ברכת החמה, כשיאמרו „ואנחנו משתחווים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא“, יזהרו שלא ישתחוו אל מול השמש, אלא יפנו לצדדים וישתחוו לה' בהדרת קודש יי).

סימן יט

שאלה: בישיבות הגדולות נוהגים להתפלל בכל יום מנחה גדולה לפני ארוחת הצהרים, האם נכון יותר להמתין כדי להתפלל מנחה קטנה, שהיא לאחר תשע שעות ומחצה?

תשובה: הרמב"ם (בפרק ג' מהלכות תפלה הלכה ב' וג') כתב, וזו לשונו: „תפלת המנחה תקנו זמנה כנגד תמיד של בין הערבים, ולפי שהיה חתמיד קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, תקנו זמן המנחה מתשע שעות ומחצה, והיא הנקראת מנחה קטנה, ולפי שבערב פסח שחל להיות בערב שבת היו שוחטים את התמיד בשש שעות ומחצה, לפיכך אמרו שהמתפלל מנחה לאחר שש שעות ומחצה יצא, והיא הנקראת מנחה גדולה. ונהגו אנשים הרבה להתפלל מנחה גדולה וקטנה, והאחת מהן רשות. והורו מקצת הגאונים שאין ראוי להתפלל רשות אלא תפלת המנחה הגדולה, וכן הדין נותן, מפני שהיא כנגד דבר שאינו תדיר בכל יום. ע"כ. ומוכח שאין להתפלל מנחה גדולה לכתחלה. וכן כתב בארוחות חיים (הלכות תפלת המנחה אות א'). וכן דעת המחזור ויטרי (עמוד עה), והמאירי (יומא כח:). (וע"ע בספר האשכול ח"א עמוד נז, ובספר העתים ס"ם כה, בשם רבינו האי גאון). וכיו"ב כתבו השכולי הלקט (סוף סימן מו), ובהגהות מיימוניות (פרק ב' מהלכות תפלה), בשם רבינו חננאל, שאף על פי שזמן תפלת המנחה משש שעות ומחצה, עד הערב, המתפלל מפלג המנחה קטנה ולמעלה עדיף טפי, ובלבד שלא ידחוק השעה. וכן אמרו בירושלמי (ריש פרק תפלת השחר), אמר רבי יוסי לא הוקשה תפלת מנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת, שנאמר תכון תפילתי קטורת לפניך. ואמר רבי יוחנן (ברכות כט:): מצוה להתפלל עם דמדומי חמה, שנאמר ייראוך עם שמש, ואף על גב דליימי עלה במערבא, זהו כשמאחר ביותר, אבל

לחיות בעשרה, וכל בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין לט.). ואין זו משורת דרך ארץ לשבת בעת שמברך. ע"ש. וכן כתב בשו"ת חתם סופר (חלק אורח חיים סימן נא) בד"ה והרמב"ם, שהטעם שצריך לעמוד בברכת הגומל מפני כבוד הצבור. ע"ש. ולפי זה המברך ברכת החמה ביחיד בודאי שאין צריך לעמוד. וכן כתב בספר יורה דעה (פרק טז אות א'). ע"ש. וכן עיקר.

(י) כבר נתבאר לעיל בהערה (סוף אות ה').

לפיכך הואיל ודעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שאין לאכול סעודת הצהרים לפני תפלת המנחה, גזרה שמא ימשך בסעודתו, וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן רלב), אף על פי שהאחרונים כתבו להליץ על הנוהגים לאכול ארוחת צהרים לפני תפלת מנחה, שיש להם על מה שיסמוכו, מכל מקום עדיף יותר להתפלל מנחה גדולה לפני ארוחת הצהרים, כדי לצאת ידי חובת הפוסקים הנ"ל. (וכן כתב בשו"ת שואל ונשאל ח"א סימן נג). ולכן מנהג בני הישיבות בזה יסודתו בהררי קודש. וכן ראוי לנהוג.

סימן כ

שאלה: האם נכון הדבר מה שיש אומרים, שאסור להסתפר בשעות אחר הצהרים, וכל שכן בלילה, אף על פי שכבר התפלל, מפני שיש קפידא על כך בתורת הפוד?

תשובה: בספר חמדת הימים (הלכות ערב שבת פרק ג', דף יט ע"ב) כתב, נכון להקדים תספורת שערות הראש לפני חצות היום, ואין לאחר

והראב"ן, והריטב"א, ועוד. שסוברים שמנחה גדולה היא גם לכתחלה, נראה שתפלה בצבור ממנחה גדולה עדיפא, ולא יתפלל מנחה קטנה ביחיד. שקרוב הדבר לומר שאילו ראה מרן השלחן ערוך דברי כל הפוסקים הנ"ל, ומתוכם שני עמודי ההוראה, שסוברים שאפשר להתפלל מנחה גדולה גם לכתחלה, לא היה פוסק כדברי הרמב"ם וסיעתו, שלא להתפלל מנחה גדולה אלא רק בדיעבד. ומה גם שכן מוכח מדברי הוזהר חדש, שאף לכתחלה יש להתפלל מנחה גדולה. (ועיין להגאון רבי יוסף חיים בספר בן יהודע ברכות ו: ודו"ק). וכן כתב בספר חידושי רז"ה (דף סה ע"ג) שאילו ראה מרן השלחן ערוך דברי הוזהר חדש, היה מכריע כן להלכה. ע"ש. ולכן מנחה גדולה בצבור עדיפא ממנחה קטנה ביחיד. וכן כתב בפשיטות המאמר מרדכי (סימן רלג סק"ב), שאף על פי שאנו נוהגים כדברי הרמב"ם והשלחן ערוך להתפלל מנחה קטנה דוקא, מכל מקום בבית החתן או בבית האבל, כשמזדמן שם מנין בזמן מנחה גדולה, מתפללים מנחה מיד, שאם ימתינו לזמן מנחה קטנה לא ימצא בנקל מנין להתפלל בצבור. שכולם הולכים לבית הכנסת, וסמכו בזה להקל על פי דברי הרא"ש והטור שמנחה גדולה אף לכתחלה. ועוד דהוי כעין שעת הדחק וכדיעבד דמי. ע"כ. וכן פסק המשנה ברורה (סימן רלג סק"א), שאם הגיע זמן מנחה גדולה ורוצה לאכול או לצאת לדרך, או שכעת יוכל להתפלל בצבור, ואם ימתין לזמן מנחה קטנה לא ימצא מנין, לכולי עלמא מותר להתפלל לכתחלה משש שעות ומחצה. ע"כ. (ובשער הציון ציין למאמר מרדכי הנ"ל). וגם הלום ראיתי בשו"ת קול אליהו חלק א' (חלק אורח חיים סוף סימן יג) שכתב, שאפילו לדעת הרמב"ם אם ראה אדם צבור שמתפללים מנחה גדולה, ואחר כך לא ימצא מנין להתפלל בעשרה מנחה קטנה, עדיף טפי שיתפלל בצבור מנחה גדולה. ע"ש. וכן העלה בספר פתח הדביר חלק ב' (סימן רלג סק"א) בד"ה ועל החקירה השנית, ושכן נוהגים תלמידי חכמים שבעירו בערב שבת וכו'. ע"ש. וכן העלה בשו"ת איש מצליח חלק א' (חלק אורח חיים סימן טו דף סג ע"א). ע"ש. וכן נראה עיקר שמנחה גדולה בצבור עדיפא ממנחה קטנה ביחיד. וכן ראוי להורות.

ז לא רצתה להסגיר וכו'. יצאנו מ' החולין וכו' כהנכות עבדים :
ח תמר מביאה ראשונה נעברה . ופסקין לעיל דנביאה ראשונה מותר הלך גיורת
היתה ומותרת לאמנון :
ט יפת הולד שלא רצתה וכו'. כבר נבחר בפרק שפי שאל לא רנו לקבל שבע מצות
בני נח אין שומעין להם אלא הורגין
אוחס , וביפ"ח איכא חידוש דכיון דעניה
אוחס מד"ח ושלחה לנפשה מכל מקום קמ"ל .
ואמרינן בספרי ושלחה לנפשה ולא לבית
אליהם :
יא כל המקבל שבע מצות וכו'. זה מבורר
בכמה דוכתי חסידי אומות העולם
יש להם חלק לעולם הבא :
פ"ט א על ששה דברים נאמרו אלם וכו' .
פרק ארבע מיתות ח"ר שבע
מצות נאמרו ב"ד דינין וברכת השם ע"ז גילוי
ערוה ופ"ד , לגזל ואבר מן החי וכולו יליף
להוה חסד מקרא דויל"ה אלהים על האדם וכו' ,
ואבמה"ח איכא דיליף לה מחבול חבל ולא
אבמה"ח ואיכא דיליף לה מנה כאשר כתב
רבינו והכי מסתבר : וכן היה הדבר בכל
העולם וכו' . כוונת הראב"ד ז"ל בנפשו
שנאמר הוא דכתיב שקיים מעשר דכתיב
ויסן לו מעשר מכל . וז"ל כי אברהם וזה בכל
הדברים הרכוש ומשם נתן למלכי זקק המעשר ,
ורבינו לא רצה לפרש כן שהרי אין המעשרות
מסכות אלא בגידולי קרקע שלו לפיכך חסד
בדברי האגדה שאלמו שילחם הוא שהפריש
המעשר שנאמר וימלא בשרה היום מאה שערים
וזן דעם המהרגס ורש"י ז"ל וברמב"ן ז"ל
בפירוש המורה שלו , ואפ"כ שלא מלינו שנאמר
פל המעשר כהדיא כיון שהיו מנהיגין בו משמע
דמטה היה שכן מלינו ניעקב כתיב על כן
לא יאכלו בני ישראל חם גיד הנשה ומקרא
בסיני נאמר אלא שכתב במקומו :
ובמצרים

ז לא רצתה להסגיר וכו'. דימה רבינו דינה לדין העבד כדליתא פרק החולין (דף
מ"ח) ונחבאר בדברי רבינו פ"ט מהלכות עבדים :
ח נתעברה מביאה ראשונה וכו'. זה פשוט וכבר הזכרתי בפרק זה . ומ"ש אלא ב"ד
מסבילין אוחס . הוא כדליתא פ"ק דמכות (דף י"א) גר קמן מסבילין אוחס
על דעת דעת דין וסירט"ו חס אין לו אב ואמו
מביאה להסגיר והא נמי הכי הוא דלחין ולד
זה כן יסבירא כלל דנכך הנה מן העכו"ם
איתו קרוי בך ועוד יתבאר דין זה בשפלות
פ"י מהלכות אלו בעזרה שוכן שמים :
ומה שכתב וסירט וכו'. כך אמרו בפרק שפי
דסנהדרין (דף כ"ב) וכתבתי הסמך
בארכוס פרק זה :
ט יפת מואר שלא וכו' וכן עיר שהשלימה
וכו' שכל פט"ס וכו'. בסנהדרין פ"ד'
מיתות (דף ל"ז) רב הונא ורב יוחנן וכולו
תלמידי דרב אמרו על שבע מצות כן נח
נכנס . וז"ל מנה ליה לרבינו דכל י"ב חדש
מקיימין אוחס ועודים עובדים ע"ז דכי אמרינן
בסנהדרין דעבד שלא רצה למול מנגלין עמו י"ב
חדש היינו כשקבל עליו שבע מצות כנראה
מדברי רבינו פ"ט מהלכות מילה :
י משה רבינו לא הנחיל וכו'. בסנהדרין פ"ד'
מיתות (דף ל"ט) אמר רבי יוחנן
עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתת עולם מורה
זה לנו משה מורשה ולא להם . ומ"ש אלא חס
לא רצה וכו' הוא מאי דאמרינן בכמה דוכתי
שהיו מקיימין גר תושב : וכן טעם וכו'. כבר
כתבתי בסמוך דכולו תלמידי דרב אמרי על
שבע מצות כן נח נכנס : והמקבל אוחס וכו' .
בדרייתא פרק בהר"ל דע"ז (דף ס"ה) הוה וכו'
גר תושב כל שקבל עליו שבע מצות שקבלו
עליהם בני נח ופסק רבינו כחפמים ומשמע
ליה דע"ז לא פליגי רבנן ור"מ אלא הוה פני
שקבל עליו שבע מצות או פני בשלל לעבד
ע"ז אלא לכו"ל דכ"ל שקבל בפני שלשה חברים :
וכל המקבל עליו וכו' . שם (דף ס"ג) אמר
רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן גר
תושב שעברו עליו י"ב חדש ולא מל הרי הוא
כמין שנאמרו לומר דכתיב הוא כשאר פט"ס
דלא מעלין ולא מורדין כדליתא פ"ב דע"ז ,
ונחבאר בדברי רבינו בפרק זה כיון שקבל
עליו למול ולא מל הרי הוא כמין האומות :
יא כל המקבל שבע מצות ומזהר לעשותן וכו' .
פלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע בפרק
חלק (דף ק"ה) דל"ל אליעזר אומות העולם
אין להם חלק לעוה"ב ולרבי יהושע איהו לכו
ופסק כרבי יהושע . ומה שכתב והוא שקבל
וכו' נראה לי שרבינו אומר כך מסבירא דנפשיה
ונבואה היא :

ז לא רצתה להסגיר וכו'. יצאנו מ' החולין וכו' כהנכות עבדים :
ח תמר מביאה ראשונה נעברה . ופסקין לעיל דנביאה ראשונה מותר הלך גיורת
היתה ומותרת לאמנון :
ט יפת הולד שלא רצתה וכו'. כבר נבחר בפרק שפי שאל לא רנו לקבל שבע מצות
בני נח אין שומעין להם אלא הורגין
אוחס , וביפ"ח איכא חידוש דכיון דעניה
אוחס מד"ח ושלחה לנפשה מכל מקום קמ"ל .
ואמרינן בספרי ושלחה לנפשה ולא לבית
אליהם :
יא כל המקבל שבע מצות וכו'. זה מבורר
בכמה דוכתי חסידי אומות העולם
יש להם חלק לעולם הבא :
פ"ט א על ששה דברים נאמרו אלם וכו' .
פרק ארבע מיתות ח"ר שבע
מצות נאמרו ב"ד דינין וברכת השם ע"ז גילוי
ערוה ופ"ד , לגזל ואבר מן החי וכולו יליף
להוה חסד מקרא דויל"ה אלהים על האדם וכו' ,
ואבמה"ח איכא דיליף לה מחבול חבל ולא
אבמה"ח ואיכא דיליף לה מנה כאשר כתב
רבינו והכי מסתבר : וכן היה הדבר בכל
העולם וכו' . כוונת הראב"ד ז"ל בנפשו
שנאמר הוא דכתיב שקיים מעשר דכתיב
ויסן לו מעשר מכל . וז"ל כי אברהם וזה בכל
הדברים הרכוש ומשם נתן למלכי זקק המעשר ,
ורבינו לא רצה לפרש כן שהרי אין המעשרות
מסכות אלא בגידולי קרקע שלו לפיכך חסד
בדברי האגדה שאלמו שילחם הוא שהפריש
המעשר שנאמר וימלא בשרה היום מאה שערים
וזן דעם המהרגס ורש"י ז"ל וברמב"ן ז"ל
בפירוש המורה שלו , ואפ"כ שלא מלינו שנאמר
פל המעשר כהדיא כיון שהיו מנהיגין בו משמע
דמטה היה שכן מלינו ניעקב כתיב על כן
לא יאכלו בני ישראל חם גיד הנשה ומקרא
בסיני נאמר אלא שכתב במקומו :
ובמצרים

שנים עשר חדש ולא מל הרי זה *במין האומות : יא כל המקבל שבע מצות ונוזהר
לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם . ויש לו חלק לעולם הבא . והוא שיקבל אותן
ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם
נצטוו בהן . אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות
העולם ולא מחכמיהם :

פרק תשיעי

א על ששה דברים נצטוו אדם הראשון . על ע"ז . ועל ברכת השם . ועל שפיכות
דמים . ועל גילוי ערוה . ועל הגזל . ועל הדינים . אע"פ שכולן הן קבלה בידיו
ממשה רבינו . והדעת נוטה להן . מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוו . הוסיף לנה
אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו .
נמצאו שבע מצות . *וכן היה הדבר בכל העולם עד
אברהם

ידפוס וויניציא במין מן האומות .

רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם וכשנבאו בני נח הותר להם בשר חיה וצומח על אבר מן החי שמי שצטוו על אבר מן החי משמע דכשפיט
יכול לא יזהר מן החי נוהג בו ח"ל אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו משמע מהכל שאלם הראשון לא נאסר על אבר מן החי שמי שצטוו על אבר מן החי משמע דכשפיט

לחם משנה

י הרי זה כמין האומות וכו' . בפרק בהר"ל אמרו הרי הוא כמין שבעכו"ם כלומר
כאחד מן המינים שבעכו"ם לכל לשון רבינו הוא כמין האומות דמשמע דר"ל
בחסד עכו"ם :
פ"ט א על ששה דברים נאמרו אלם וכו' . כתב רבינו דכ"מ דכ"מ רבינו דלע"ג
דמיתות מקרא בדרייתא פרק ארבע מיתות (דף ל"ז) אכול האכל
ולא אמה"ח והאי קרא כתיב בלשון אסמכתא בעלמא . ודלא כדברי רש"י ז"ל (ל"ז) [ותוס']
דף ל"ז] שכתב דלע"ג דלא הותר לו בשר הוזהר על אבר מן החי ללמד ששפי' חייב
מיתות

מגדל עוז

לא רצתה להסגיר וכו' עד שלא נתגייר . יצאנו מ' החולין (דף מ"ח) : נתעברה מביאה ראשונה
כו' עד על דעת . יצאנו מ' החולין : ותמר מביאה ראשונה כו' עד ימנעני ממך . פרק החולין :
פ"ט על ששה דברים כו' עד נאמרו כל שבע מצות . בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף ל"ז) :
כן היה הדבר בכל העולם עד אברהם וכו' עד ושלחה על ידו : כתב הראב"ד ז"ל כן ראוי
לומר וכו' : ואני אומר מדרש חסד וימלא בשרה היום מאה שערים והיה מקרא דנפשיה
ז"ל . וי"א כי יתכן הסתכל להפרישו מדכתיב וימלא בשרה היום מאה שערים כהרגומו כי שיערו
לחורם ומעשרות וכן כתב רש"י ז"ל בפירוש המורה וברמב"ן ז"ל וזה הוא דעת ר"מ ז"ל וכן נ"ל
דל"ל

הנהגות מייבונות

[ג] שכן בלשון פרטי קורין לעבודת ושימוש עמרא וכן פירש"י משם ה"ר משה דרשן :
[ד] היינו כרב בדרישית לעיל בר"ם זה אכל לר' יוחנן לא נובל למצא שהיתה מותרת
לאמנון אם לא נאמר שלא היתה בתו של דוד אלא בת אשתו מן העכו"ם קודם המלחמה .
ומ"ש

לומר וכו' : ואני אומר מדרש חסד וימלא בשרה היום מאה שערים והיה מקרא דנפשיה
ז"ל . וי"א כי יתכן הסתכל להפרישו מדכתיב וימלא בשרה היום מאה שערים כהרגומו כי שיערו
לחורם ומעשרות וכן כתב רש"י ז"ל בפירוש המורה וברמב"ן ז"ל וזה הוא דעת ר"מ ז"ל וכן נ"ל
דל"ל

ד תפלת המוספין וכו'. משנה (שם כ"ו.) ושל מוספין כל היום ר"י אומר עד ז' שעות ובגמרא ושל מוספין כל היום אר"י ונקרא פושע והא דמתן צפ"צ דמגילה (דף כ' ע"ב) כל היום כשר למוספין היינו לומר שיכל אכל מ"מ נקרא פושע. כתב הרמ"ך לא ידעתי למה הוא פושע ומנהגנו להספיל צי"ה אחר ז' עכ"ל. ויש לתמוה עליו מאחר שדברי רבינו הם דברי הגמרא למה תמה עליו ואפשר שלא היה כן בנוסחת הרמ"ך בגמרא:
ו תפלת הערב וכו'. משנה (שם דף כ"ו.) תפלת הערב אין לה קבע ובגמרא מאי אין לה קבע אי לימא דאי בעי מזלי כולה ליליא ליחני תפלת הערב כל הלילה אלא מאי אין לה קבע כמ"ד תפלת ערבית רשות ופי' ה"ר יונה דה"ק אס אימא דאין זו משמעות אחר אלא שזמנה כל הלילה ליחני תפלת הערב כל הלילה ומדלא מני הכי שמעינן דאיכא גמי משמעות אחר דאמא לאשמעינן שהיא רשות וא"כ אין לה קבע ר"ל צ' דברים שהיא רשות ושזמנה כל הלילה:

ותפלת נעילה וכו'. נמצא טעם רבינו צפ"א:

ז המתפלל תפלה קודם זמנה. זה פשוט אך מ"ש ואם התפלל תפלת שחרית וכו' נלמד ממאי דאמר בסוף תפלת השחר דף

ן תפלת הערב אף ע"פ שאינה חובה המתפלל אותה זמנה מתחילת הלילה עד שיעלה עמוד השחר. ותפלת נעילה זמנה כדי שישלים אותה והסמוך לשקיעת החמה:
ז המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וחוזר ומתפלל

א עיין בטור א"ח סי' רל"ד: ב טור א"ח סי' רפ"ו סמ"ג שם:

לחם משנה

יהודה לנריך רביע יותר לעיסוקו שהוא שעה אחת ורביע ולכן קאמר עד פלג המנחה אבל לעולם דמדינא הוי עד סוף היום. ולפי זה מה שאמר רבי יהודה צברייתא שהרי תמיד קרב והולך עד פלג המנחה ר"ה לומר הקרבת הקטורת ואל תתמה איך קראו תמיד דכיון דהוי אחר קריבת כבש התמיד של בין הערבים נקרא תמיד וכן משמע מלשון רבינו ז"ל שראוי לקרותו תמיד שכתב צפ"ד מהלכות תמידין ומוספין תמיד של בין הערבים אין מפיסים לו פי"ם אחר וכו' חוץ מן הקטורת שהם מפיסים וכו' משמע דהקטורת היה נכנס בכלל התמיד מדקאמר חוץ וכו' זה נ"ל פשוט לדעת רבינו ז"ל והתוס' ז"ל שהם מקיימים לדעת אחת דלפי זה שפיר פסק שם רבינו דקרב עד סוף היום דר' יהודה מודה בזה דמדינא הוי הכי כדפרישית: ולפי שבערב פסח שחל להיות בערב שבת וכו'. וא"ת אמאי צא"ר כל הימים אזלינן בחר הקרבה שקרב כחשע שעות ומחלה ולהכי מתחלת משם מנחה קטנה ובערב פסח אזלינן בחר השחיטה דנשחט משם שעות ומחלה ומשום הכי אמרינן דמשם מתחלת זמן מנחה גדולה והוי לן למיזל בחר הקרבה דקרב צו' שעות ומחלה כי היכי דאזלינן בחר מנחה קטנה או גבי מנחה קטנה הוי לן למיזל בחר השחיטה דנשחט בחר' ומחלה כמו גבי גדולה. וי"א דהיינו טעמא דאזלינן בחר שחיטה דבערבי פסחים משום דאי אפשר להיות השחיטה קודם דתמיד אינו נשחט אלא משם שעות ומחלה ולמעלה אבל גבי מנחה קטנה היכי אזלינן בחר שחיטה דנשחט בחר' שעות ומחלה הא השחיטה יכול להיות קודם וא"כ ראוי למיזל טפי בחר הקרבה דהוי גמר המעשה:

ח תפלת המוספין זמנה אחר תפלת השחר עד שבע שעות ביום וכו'. משנה שם (דף כ"ו.) ופסק כחכמים דזמנה כל היום ובגמ' (דף כ"ח.) אמרי' דנקרא פושע:
ז המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וכו'. ואם התפלל תפלת שחרית בשעת הדחק וכו'. שם (דף ל'). אבנה דשמואל ולוי כי הוו בעו למיפק צאורחא

מגדל עוז

ד ה ויש לו להתפלל בו' עד כל היום. פרק תפלת השחר (שם דף כ') ופרק הקורא את המגלה למפרע:
ו תפלת הערב בו' עד עמוד השחר. פרק תפלת השחר (שם):
תפלת נעילה בו' עד החמה. צירושלמי דפרק תפלת השחר (דף כ"ו):
ז המתפלל תפלה בו' עד ילא. פרק תפלת השחר (דף ל'):
זש

תפלתו תחנונים ואוקמה אב"י בר אבין ורב חנינא בר אבין כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה שנאמר ויראוך עם שמש ואע"ג דליש"י עלה במערכא ה"מ מאן דמאחר טפי אבל קודם ביאת שמש כמעט שפיר רמי. ירושלמי ר' יוסי הוי מצלי עם דמדומי חמה שנא' על זאת יתפלל כל הסיד אלך לעת מצוא לעת מצוא של יום ואע"ג דרשעת תפלת מנחה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הערב מאן דמצלי מפלג מנחה קטנה ולמעלה טפי עדיף ובלבד שלא ידחה השעה עכ"ל. ור"ת כתב דקי"ל כרב רצלי של שבת בע"ש וכן לחול. ע' בהנהגה לפניך שבהלכות:
ח [ד] אמר רבי יוחנן ונקרא פושע ע"ש:
ז [ה] וכן כתב מורי רבינו והנהיג והורה הלכה למעשה שאין להתפלל תפלת נעילה אלא ביום וכן כתב ר"י בשם ר"י ודלא כרב דאמר בשילהי יומא תפלת נעילה פושרת של ערבית אלא כברייתא דפליג עליה ר' חנינא דתניא אור של יום הבפורים כו' דבין לח"ק דהויא ברייתא בין לר' חנינא בן גמליאל שאמר משום אבותיו לא סבירא להו דרב והא בהא תליא וכן כתב ר"י אלפס. ועוד הביא מורי ראי' מירושלמי דתפלת השחר ור"פ בתרא דתענית דר' יוחנן פליג על רב ואמר אין תפלת נעילה אלא ביום ורב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן. ועוד מוכח התם דאפילו רב מודה דיש להתפלל אותה ביום דגרסינן אימתי היא נעילה רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת שערי שמים פ"י בלילה ור' יוחנן אמר בנעילת שערי היכל שוהו ביום לאחר הקטרת קטרת והרלקת נרות. אמר ר' יודן ענתותי מתניתין מסייעא ליה לר' יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאים כפיהם ארבעה פעמים ביום בשחרית כמוסף במנחה בנעילת שערים בתעניות ומעמדות ויום הבפורים אית לך למיזר נעילת שערי שמים פ"י בתמיה והא איתקש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום. אחוה דאימיה דרב איזיא צייץ הוה גולתיה דרב ביזמא צומא רבא פירוש היה שומר מליתו אמר ליה כד תיחמי שימשא בריש דיקלי הב לי גולתי דנצלי נעילת שערים פירוש משום הכון ופריך מחליף שיטתיה היה תמן אמר אומר בנעילת שערי שמים פירוש בלילה וכאן אמר בנעילת שערי היכל פירוש שרצה להתפלל מבעוד יום אמר רב מתנא על ידי דהוה רב מאריך בצלותיה סגין היה מגיע בנעילת שערי שמים פירוש סוף תפלתו נמשכת עד הלילה אלמא דר' יוחנן פליג עליה והלכתא כוותיה לגבי רב ועוד דמייתי ליה סיעתא ממתניתין דבג' פרקים ופשטא דמתניתין משמע מבעוד יום גדול דאיתקש לשירות היינו שיר שעל הקרבן כדמוקי לה בפרק ב' דערבין והויא הוה מבעוד יום גדול שאין אומרים שירה אחר תמיד של בין הערבים אע"ג דאכתי יום גדול הוא דאיכא בתריה קטורת ונרות ולאפוקי מרב דאמר צריך שתהא התפלה ונשיאת כפים שלה נמשכין עד הלילה ואפי' לרב גופיה צריך להתפלל אותה ביום ועוד כבר מוכח דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי כתוב בש"ר שב"ט דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי שכתב ר"י בפרק בתרא דתענית מהיקשא דלשרתו ולברך בשמו וכו' עד הילכך אין להתפלל נעילה ולא לעלות לדוכן אלא ביום מהני טעמי דפרישית וכו' עד ונראה דודאי לא הנהיגו אבותינו כך אלא מחמת שהחזנים מושכים עד הלילה סבורים שכדין עושין ע"כ ליקטתי מדברי מורי רבינו שכתב בשילהי יומא בתום' ועוד האריך הרבה. ע"ש. ול"נ דאין לדקדק דאית ליה לרב דתפלת נעילה בלילה מדאמר תפלת נעילה פושרת של ערבית

ד וזמן מנחה קטנה וכו'. משנה פרק תפלת השחר (דף כ"ו.) תפלת המנחה עד הערב ר' יהודה אומר עד פלג המנחה ואיבעי לן בגמרא (דף כ"ו.) אי הלכה כרבי יהודה בתפלת המנחה כי היכי דהלכתא כוותיה בתפלת השחר ואסיקנא דמאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד חז"ש רבינו עד שיצא"ר מן היום שעה ורביע דהיינו עד הערב כמ"ק. ויש לדקדק בלשון רבינו שהו"ל לכתוב וזמן המנחה קטנה מתשע שעות ומחלה עד שתשקע החמה אבל נראה שכיון למה שכתב הרא"ש בשם הגאון דמאן דמקדים ומצלי ערבית מו לא מצי ללזויי מנחה אלא עד פלג המנחה כר"י דאס אימא דלרבי יהודה לימא דלרבנן ואס אימא דלרבנן לימא דלר' יהודה וכן אי צלי תפלת המנחה עד הערב מו לא מצי לאקדומי לתפלת הערב בפלג המנחה דאי איפשר לו לעשות פעם כרבנן ופעם כר"י וגם ה"ר יונה ו"ל כתב כן. ונראה לי שהוא מוכרח בלשון שאמרו דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ואין ספק שפירושו התופס שיטתו לעשות כמר עבד והתופס שיטתו לעשות כמר עבד ולכן כתב רבינו זמנה עד שיצא"ר מן היום שעה ורביע ומסס ואילך הוא זמן תפלת הערב היינו כרבי יהודה: ויש לו וכו'. כלומר גם אם יראה לתפוס שיטת מ"ק יתפלל אותה עד שתשקע החמה:

אלא עד ט' שעות ומחלה כלומר משש שעות ומחלה דהיינו מנחה גדולה עד ט' שעות ומחלה דהיינו מנחה קטנה וזהו שאמר בשלמא עד ט' שעות וכו' היינו אי חייש רבי יהודה לזמן הקרבה בשלמא עד ט' שעות ומחלה ניחא אבל הא עד פלג המנחה מנא ליה דלא הוי לא דינא ולא זמן הקרבה כדפרי' ומירצו דודאי בחר זמן הקרבה אזלינן וזמן הקרבה היה כלה בפלג המנחה משום דבקטורת ס"ל לרבי יהודה דהיה עיסוקו שעה אחת ומחלה ולכן קאמר דתחילת זמן מנחה קטנה מתחילת זמן הקרבת הקטורת דהיינו מט' שעות ומחלה עד סופו דהיינו פלג המנחה. וא"ת דצירושלמי פרק תפלת השחר אמרינן תמן מנינן תמיד נשחט בשמונה שעות ומחלה וקרב צט' שעות ומחלה ערבי פסחים נשחט בשבע ומחלה וקרב בשמונה ומחלה בין בחול בין בשבת רבי ירמיה בעי את עביד מנחה שמי שעות ומחלה והכא עביד מנחה שלש שעות ומחלה פי' אי אזלינן בחר הקרבה של כל יום צט' שעות ומחלה לא נשאר משם עד הלילה אלא שמי שעות ומחלה ואי אזלינן בחר הקרבה דפסחים דקרב בשמונה שעות ומחלה נשאר משם עד הלילה שלש שעות ומחלה וא"כ הוי מנחה שלש שעות ומחלה ומציעא ליה לר' ירמיה בחר מי אזלינן ומתוך שם אמר רבי יוסי לא הוקשה תפלת המנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת שנאמר תכון תפלתי קטורת לפניך וכו' לא שעה אחת לעיסוקו ואם עביד מנחה שמי שעות ומחלה כלומר אפי' אזלינן בחר תמיד של ערבי פסחים לא הוי מנחה אלא צט' שעות ומחלה משום דאזלינן בחר הקרבה של קטורת שהיה נריך שעה אחת לעשות הקטורת והוי המנחה צט' שעות ומחלה נמא' דנשאר הימים אזלינן בחר הקרבת התמיד ע"מנו ובערבי פסחים אזלינן בחר הקרבת הקטרת כדי להשוות ערבי פסחים עם שאר הימים דהמנחה יש לה קצת דמיון עם הקרבת הקטורת וקצת עם התמיד ופעמים אזלינן בחר התמיד ופעמים אזלינן בחר הקרבת הקטורת א"כ משמע מהתם דהקטורת לא היה נריך אלא שעה אחת לעיסוקו. וי"ל דמ"מ ס"ל לר'

הנהגות מיימוניות

ד [ב] שהוא עשירית היום כרבי יהודה דאמר עד פלג המנחה ע"כ:
ג] כרבנן דאמרי עד הערב ומוסקינן בגמרא השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד. כתב רבינו הגנאל ועכשיו נהגו כל ישראל כרבנן להתפלל מנחה עד הערב וכו' יוסי דאמר בירושלמי לא הוקשה תפלת מנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת שנאמר תכון תפלתי קטורת לפניך ותו דאמר רבי העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ואוקמה אב"י בר אבין ורב חנינא בר אבין כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה שנאמר ויראוך עם שמש ואע"ג דליש"י עלה במערכא ה"מ מאן דמאחר טפי אבל קודם ביאת שמש כמעט שפיר רמי. ירושלמי ר' יוסי הוי מצלי עם דמדומי חמה שנא' על זאת יתפלל כל הסיד אלך לעת מצוא לעת מצוא של יום ואע"ג דרשעת תפלת מנחה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הערב מאן דמצלי מפלג מנחה קטנה ולמעלה טפי עדיף ובלבד שלא ידחה השעה עכ"ל. ור"ת כתב דקי"ל כרב רצלי של שבת בע"ש וכן לחול. ע' בהנהגה לפניך שבהלכות:
ח [ד] אמר רבי יוחנן ונקרא פושע ע"ש:
ז [ה] וכן כתב מורי רבינו והנהיג והורה הלכה למעשה שאין להתפלל תפלת נעילה אלא ביום וכן כתב ר"י בשם ר"י ודלא כרב דאמר בשילהי יומא תפלת נעילה פושרת של ערבית אלא כברייתא דפליג עליה ר' חנינא דתניא אור של יום הבפורים כו' דבין לח"ק דהויא ברייתא בין לר' חנינא בן גמליאל שאמר משום אבותיו לא סבירא להו דרב והא בהא תליא וכן כתב ר"י אלפס. ועוד הביא מורי ראי' מירושלמי דתפלת השחר ור"פ בתרא דתענית דר' יוחנן פליג על רב ואמר אין תפלת נעילה אלא ביום ורב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן. ועוד מוכח התם דאפילו רב מודה דיש להתפלל אותה ביום דגרסינן אימתי היא נעילה רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת שערי שמים פ"י בלילה ור' יוחנן אמר בנעילת שערי היכל פירוש שרצה להתפלל מבעוד יום אמר רב מתנא על ידי דהוה רב מאריך בצלותיה סגין היה מגיע בנעילת שערי שמים פירוש סוף תפלתו נמשכת עד הלילה אלמא דר' יוחנן פליג עליה והלכתא כוותיה לגבי רב ועוד דמייתי ליה סיעתא ממתניתין דבג' פרקים ופשטא דמתניתין משמע מבעוד יום גדול דאיתקש לשירות היינו שיר שעל הקרבן כדמוקי לה בפרק ב' דערבין והויא הוה מבעוד יום גדול שאין אומרים שירה אחר תמיד של בין הערבים אע"ג דאכתי יום גדול הוא דאיכא בתריה קטורת ונרות ולאפוקי מרב דאמר צריך שתהא התפלה ונשיאת כפים שלה נמשכין עד הלילה ואפי' לרב גופיה צריך להתפלל אותה ביום ועוד כבר מוכח דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי כתוב בש"ר שב"ט דאין נשיאות כפים בלילה וכן מצאתי שכתב ר"י בפרק בתרא דתענית מהיקשא דלשרתו ולברך בשמו וכו' עד הילכך אין להתפלל נעילה ולא לעלות לדוכן אלא ביום מהני טעמי דפרישית וכו' עד ונראה דודאי לא הנהיגו אבותינו כך אלא מחמת שהחזנים מושכים עד הלילה סבורים שכדין עושין ע"כ ליקטתי מדברי מורי רבינו שכתב בשילהי יומא בתום' ועוד האריך הרבה. ע"ש. ול"נ דאין לדקדק דאית ליה לרב דתפלת נעילה בלילה מדאמר תפלת נעילה פושרת של ערבית

כמסר האז לשלוחי הצעל דמנ נכחנות [מח:] דהו נכנסה לחופה, א"כ אפשר אה"נ דמנכין נכח נשואין מיד (שמורו האז ושלוחי מליך עם שלוחי הצעל, וזהו שזכרנו אחר שכתוב ושלחו את רבקה וגו' ואת עבד אברהם וגו') וזו. אבל באמת לא מסתבר לומר כן (ואפי' למ"ד נכחנות [שם] מסירמה לכל), שזכרנו נשואין הלשון מוכיח מחוכן שנתקנו על שמחה חתן וכלה יחד, ואין מקום לזכרון נמסרו לשלוחי הצעל, ולא עוד אלא שאף לאחר חופה ונישואין ממשיכת הריטצ"ל נכחנות [ח]. שאין אומרים אפי' אשר נרא לזדה אס לא כשניהם החתן והכלה נמצאים שם. (אלא שמדברי הר"ן פ"ג דסוכה [כה:] נראה שחולק ע"ז וסובר דאף צית שהחתן לבדו או הכלה לבדה זו מנכין נכח חתנים): (ג) בשש שעות ביום יצא כו'. כדמסיים נג' שעות צא למזרון לעת תפלת המנחה, וקפילת דרכו היה נג' שעות כמש"ל אות י"ח וכ"א, לכן אמר שילא בשש שעות (וג"כ תפלת זמן מנחה גדולה, ויחזק כר דרא כדאימא בזה ר"פ שלח ע"ה), ואע"ג דכתיב ויקומו צוקר ויאמר שלוחי

בַּחֲפֹתָהּ, כָּךְ עָמְדוּ וּבָרְכוּ אֶת רַבְקָה, שְׁנֵאמַר [שם ס] וַיְבָרְכוּ אֶת רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ וְגו'. (ג) **בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם יֵצֵא הָעֶבֶד מִחֵרְנוֹ, וְלָקַח אֶת רַבְקָה (ד) וְאֶת דְּבוּרָה מִנִּקְתָּהּ וְהָרִיב אֹתָהּן עַל הַגְּמָלִים, (ה) וּבִשְׂבִיל שְׂלָא יִתְיַחַד הָעֶבֶד עִם רַבְקָה בְּלִילָהּ, נִקְפָּצָה הָאָרֶץ לִפְנֵיו, וּבִשְׁלֹשׁ שָׁעוֹת בָּא לְחֶבְרוֹן (ו) לְעֵת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. וַיֵּצֵא יִצְחָק לְהַתְּפִלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שְׁנֵאמַר וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה [שם סג], וַאֲיֵן שִׁיחָה אֲלֵא תְּפִלָּה, שְׁנֵאמַר [תהלים קב, א] תְּפִלָּה לְעֵנִי כִי יַעֲטֹף וּלְפָנֵי ה' יִשְׁפֹךְ שִׁיחוֹ: רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל אֹמֵר אֲמַר אַבְרָהָם לְיִצְחָק בְּנוֹ, (ז) הָעֶבֶד הַזֶּה חָשׁוּד עַל הָעֲבֻרוֹת הוּא (ט) וּמִרְמָה בִּידּוֹ, (ח) שְׁנֵאמַר [הושע יב, ח] כָּנַעַן בִּידּוֹ מֵאֲזֵנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׂק אָהָב. רָאָה שְׁמָא נָגַע בְּצִנּוֹר. אֲלֵא הָבָא אֶת הַנְּעִירָה**

עכ"פ שניה לזר מדידה ואעפ"כ חשו לחומר יסורא ומדת חסידות וקדושה: (ז) לעת תפלת המנחה כו' לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה כו'. כנ"ל, והיא מנחה קטנה שזמנה מחשבה שעות ומחלה, ומה קלת סמך לדברי הגאונים שזמנ"ס פ"ג מחפלה ה"ג שמנחה קטנה היא העיקרים ע"ש: (זח) העבד הזה חשוד על העבירות. כמ"ס נכחנות [מה:] ופסחים [צא:] נשים וקטנים עם עבדים חיישין לפיריותא, ושם פ' ערבי פסחים [קג:] טוה כנען את בניו אהבו את הזמה, ונכחנות [יא:] אמרין עבדא צהפקירא ניחא ליה, וע"ל פכ"ט ואין אמונה עבדים כו': (דט) ומרמא בידו. אפשר ר"ל אף שנקפצה הדרך לפנייהם שלא יהלכו צלילה רק ביום, מ"מ העבד שמרמה בידו יש לחוש שזמנחה מלא מקום להחייב ביום וליגע זה: (ח) שנאמר כנען בידו כו'. וכל העבדים היו נקראים כנענים על שם כנען שנחלקר להיות בניו עבדים. ומ"ס לעשוק אהב הוא כמ"ס צפ' ערבי פסחים [שם] טוה כנען את בניו אהבו את הגול, וצ"צ [צב:] דעבדים רוצים או כולם גנבים או קצוטטוסים, ומנן מרצה עבדים מרצה גול: (מא) שמא נגע בצנור. לשון המקרא הוא [שמואל ב ה] כל מכה יבוס יוגע צנור (והוא כינוי כאן לגידן מזלי דם הבחלים כשנוגע

[22.08.2018]

הוספות הרד"ל [נ] והר"מ ברלין העיר דאין שליחות לעבדים (ואליעזר לא נשתחרר עד לאחריו כן כדאימא להלן בפירקין), וכתב דהואיל ונתן אברהם כל אשר לו ליצחק ובכללו גם העבד והו"ל כעבד שלו, וכשמסר האב לעבד שלו י"ל דבלא שליחות הוי כמסר לידו, וע"י בגיטין [עח:] לענין גט. אבל באמת נ"ל דלענין הא דמסר שלוחי בעל א"צ דוקא שישנו בתורת שליחות, וכמו לענין שאלה שמבואר בב"מ [צ"ט:] דדוקא אם שלחה המשאיל ביד עבד כנעני שלו דיד עבד רבו הוא דלא נתחייב השואל, אבל א"ל שלחה ביד עבד כנעני אחר ה"י השואל מתחייב, וה"ה ה"נ לענין אשה זה חשוב כהגיע לביתו ורשותו, אפי' ה"י שליח הבעל עבד וכיו"ב שאינו בתורת שליחות:

פירוש מהר"ז

ויצא יצחק להתפלל. בראשית רבה פרשה ס' [יד], ברכות [נז ע"ב]: אליעזר כו' עיי"ש: ונגע בצנור. פירוש במקום בתולים. ודבר כנען בידו. כמו שאמרו בבראשית רבה פרשה ס' [ז] כנען הוא

בית הגרוד - ביאור מספיק

שנאמר תפלה לעני כי יעמוף. כן הוא ג"כ הגירסא ברכות כו'. שנאמר כנען בידו כו'. כן דרש ג"כ ב"ר פנ"ט כנען בידו זה